

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૬૦૪૪/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૬૪૧૩/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૬૮૮૯/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૭૬૧૮/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૭૬૧૯/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૭૫૧૯/૨૦૧૪

સાથે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૮૫૭૬/૨૦૧૪

માટે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૮૫૭૮/૨૦૧૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

=====

|   |                                                                                                                      |    |
|---|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ૧ | શું સ્થાનિક અખબારના પત્રકારોને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?                                                     | હા |
| ૨ | પત્રકારોને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?                                                                                    | હા |
| ૩ | શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?                                                              | ના |
| ૪ | શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે? | ના |

=====

ભરવાણી જીતેન્દ્રભાઈ કે અને ૮ અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨ સામેવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧-૮ માટે વકીલ શ્રી જીગર જી ગઢવી

સામેવાળા(ઓ) નં. ૧-૩ માટે સરકારી વકીલશ્રી

સામેવાળા(ઓ) નં. ૨-૩ માટે રુલની પ્રત્યક્ષ બજવણી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ:૦૪/૦૯/૨૦૧૫

સીએવી જજમેન્ટ

૧. તમામ શીર્ષકવાળી રિટ અરજીઓમાં મારી વિચારણા માટે ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓ લગભગ સમાન હોવાથી તેમની સુનાવણી સમાન રીતે કરવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨. પ્રતિવાદી નંબર ૩ દ્વારા ૧૨મી નવેમ્બર, ૨૦૧૧ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાત અનુસાર અરજદારોની રાજ્ય સરકારના નાણાં વિભાગમાં એકાઉન્ટન્ટ, ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ અને સબ-એકાઉન્ટન્ટના પદ પર નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.તમામ અરજદારોની નિમણૂક એક જ દિવસે એટલે કે ૨૬મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના રોજ કરવામાં આવી હતી અને ૧૧મી એપ્રિલ, ૨૦૧૪ના રોજ વિવાદિત આદેશ પસાર થાય ત્યાં સુધી તેમણે સંબંધિત હોદ્દાઓ પર કામ કર્યું હતું.અન્ય વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બે રિટ અરજીઓમાં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા બે આદેશોને અનુસરીને આવી કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી હોવાના આધારે વિવાદિત આદેશ પસાર કરીને અરજદારોની સેવાઓ અચાનક સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી.

૩. વિવાદિત આદેશમાં ઉલ્લેખિત પ્રથમ આદેશ તારીખ ૦૮/૦૮/૨૦૧૩ નો છે, જે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૨૫૦૦/૨૦૧૩ માં પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં કોર્ટે કેસની ગુણવત્તામાં પ્રવેશ કર્યા વિના, પ્રતિવાદીઓને તેમાં અરજદારોની રજૂઆતો નક્કી કરવા નિર્દેશ આપીને અરજીનો નિકાલ કર્યો છે. તે અરજીમાં અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો જાહેરાત અનુસાર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલી પરીક્ષામાં મુખ્ય જવાબોમાં કેટલીક ભૂલો સાથે સંબંધિત હતી.

૪. બીજી અરજીમાં, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૪૩૧૨/૨૦૧૩ હોવાથી, અરજીનો નિકાલ કરવા માટે ૨૦/૧૨/૨૦૧૩ પર એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સ્પષ્ટતા અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી અધિકારી સમગ્ર પરિણામોમાં સુધારો કરવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાનો પ્રયાસ કરી શકે છે અને તે મુજબ પસંદગી યાદીમાં ફેરફાર કરી શકે છે, શક્ય તેટલી ઝડપથી અને પ્રાધાન્યમાં ઉપરોક્ત આદેશ પસાર થયાના આઠ અઠવાડિયાની અંદર. તે અરજીમાં, તેમાં અરજદારોએ ૨૫/૦૮/૨૦૧૨ તારીખની પ્રતીક્ષા યાદીની કામગીરી માટે વિનંતી કરી હતી.

૫. એ નોંધવું જોઈએ કે આ અરજીઓ પૂર્વ નિમણૂકના તબક્કા સાથે સંબંધિત હતી, જ્યારે અરજદારોની નિમણૂક પહેલેથી જ ૨૬/૦૮/૨૦૧૨ પર કરવામાં આવી હતી, અને તેઓ કોઈપણ અરજીમાં પક્ષકાર નહોતા. આ અદાલતના ઉપરોક્ત આદેશોમાં, અરજદારોની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનો કોઈ સંદર્ભ નથી, જે વિવાદિત આદેશમાં સમજવા માટે આપવામાં આવ્યો છે.

૬. વિવાદિત આદેશમાં જણાવ્યા મુજબ અરજદારોની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનું બીજું કારણ એ છે કે જાહેરાત અનુસાર હાથ ધરવામાં આવેલી પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રોના જવાબોમાં કેટલીક ભૂલો જોવા મળી હતી.કી-એન્સવર્સમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારોની નિમણૂકો પછી સુધારેલા કી-એન્સવર્સના આધારે નવી પસંદગી યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.સુધારેલી પસંદગી યાદીમાં અરજદારોની યોગ્યતા પસંદગી યાદીમાં ફેરફારને કારણે પ્રભાવિત થઈ હોવાથી, તેમની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.

૭. નીચેની ઘટનાઓનો ઘટનાક્રમ ચિત્રને ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરશે:

**"(ક) ૦૯/૦૯/૨૦૧૨**

એકાઉન્ટન્ટ, ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટની પરીક્ષા અનુક્રમે સવારે ૧૦.૩૦ થી ૧૨.૦૦ અને બપોરે ૩.૦૦ થી ૫.૦૦ સુધી યોજાઈ હતી

**(ખ) ૧૫/૦૯/૨૦૧૨**

સબ એકાઉન્ટન્ટના પદ માટેની પરીક્ષા સવારે ૧૦.૩૦ થી ૧૨.૩૦ સુધી હાથ ધરવામાં આવી હતી.

હાજર રહેલા ઉમેદવારોની સંખ્યા

(૧) એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૧

૧૯૯૬૯

(૨) નાયબ એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૨

૧૭૧૪૮

(ગ) સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૨

મેરિટ લિસ્ટ તૈયાર

(ઘ) સપ્ટેમ્બરથી ઓક્ટોબર ૨૦૧૨

પસંદગી પામેલા ઉમેદવારોની નિમણૂકો કરવામાં આવે છે.

(ચ).ઓક્ટોબર ૨૦૧૨

જવાબ કીઓ નાણાં વિભાગની વેબસાઇટ પર મુકવામાં આવે છે.

(છ) નવેમ્બર ૨૦૧૨ થી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ વચ્ચે

વેબસાઇટ પર પોસ્ટ કરવામાં આવેલી કેટલીક જવાબ કીઓમાં ભૂલો અંગે વિવિધ રજૂઆતો.

(જ) ૧૦/૦૧/૨૦૧૩

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિની બેઠક બોલાવવામાં આવી હતી અને પેપર સેટર્સનો અભિપ્રાય લેવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.

(ઝ).૧૮/૦૪/૨૦૧૩, ૨૦/૦૪/૨૦૧૩ & ૨૧/૦૫/૨૦૧૩

સુધારેલી ઉત્તરવહીઓ સાથે નિષ્ણાત પેપર સેટર્સ તરફથી સંકલનકારોના મંતવ્યો સંકલનકારો દ્વારા પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા

(૮) ૦૫/૦૮/૨૦૧૩

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ ગુજરાત ટેકનોલોજીકલ યુનિવર્સિટીને સંકલનકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સુધારેલી જવાબ કી અનુસાર સુધારેલી યાદી તૈયાર કરવા માટે જાણ કરવાનો નિર્ણય લીધો.

(૬) ૧૩/૦૮/૨૦૧૩

જીટીયુને સુધારેલા પરિણામો તૈયાર કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

(૬) ૨૦/૦૮/૨૦૧૩

જી. ટી. યુ. એ સુધારેલી ઉત્તર કી અને નવી મેરિટ યાદી અનુસાર પરિણામો તૈયાર કર્યા હતા અને સંયુક્ત પસંદગી સમિતિ દ્વારા પ્રતીક્ષા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. સામાન્ય, એસ. ઇ. બી. સી., એસ. સી., એસ. ટી. માટે વિવિધ શ્રેણીઓ માટે ૮૯ ઉમેદવારોની મેરિટ યાદી અને એકાઉન્ટન્ટ માટે ૪૭ ઉમેદવારોની પ્રતીક્ષા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ માટે પસંદ કરાયેલા ૧૦૦ ઉમેદવારોની મેરિટ લિસ્ટ અને ૭૨ ઉમેદવારોની વેઈટિંગ લિસ્ટ અને સબ એકાઉન્ટન્ટ માટે ૪૫૦ ઉમેદવારોની મેરિટ લિસ્ટ અને ૪૫૬ ઉમેદવારોની વેઈટિંગ લિસ્ટ તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

| વિગતો                               | એકાઉન્ટન્ટ | નાયબ એકાઉન્ટન્ટ | સબ એકાઉન્ટન્ટ |
|-------------------------------------|------------|-----------------|---------------|
| જાહેરાત મુજબ પોસ્ટની સંખ્યા.        | ૮૯         | ૧૦૦             | ૪૫૦           |
| મેરિટ લિસ્ટમાં ઉમેદવારોની સંખ્યા    | ૮૯         | ૧૦૦             | ૪૫૦           |
| પ્રતીક્ષા ચાદીમાં ઉમેદવારોની સંખ્યા | ૪૭         | ૭૨              | ૪૫૬           |

(ઢ) ૨૦/૧૨/૨૦૧૩

આ અદાલત (કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે. એમ. ઠાકર) એ એસ. સી. એ. નંબર ૧૪૩૧૨/૨૦૧૨ માં વેઈટિંગ લિસ્ટની કામગીરીની માંગ કરતો આદેશ પસાર કરીને ખુશી વ્યક્ત કરી હતી "વિદ્વાન એ. જી. પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રક્રિયા પ્રગતિમાં છે અને પ્રક્રિયા ઝડપથી પૂર્ણ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવશે.

પ્રતિવાદી દ્વારા ઉપરોક્ત જવાબ અને અરજદારો અને વિદ્વાન એ. જી. પી. માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વર્તમાન અરજીનો નિકાલ સ્પષ્ટતા અને નિરીક્ષણ સાથે કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી અધિકારી તેના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને શક્ય તેટલી ઝડપથી અને પ્રાધાન્યમાં લગભગ ૮ અઠવાડિયાની અંદર પૂર્ણ કરવાનો પ્રયાસ કરી શકે છે.તે વધુ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જો અરજદારો સુધારેલા પરિણામની જાહેરાત અને પસંદગી ચાદી અથવા પ્રતીક્ષા ચાદી તૈયાર કરવાથી વ્યથિત થાય છે, તો વર્તમાન આદેશ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં અરજીના માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરશે નહીં."

(બા) ૧૦/૦૧/૨૦૧૪

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ અગાઉની મેરિટ સૂચિને રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો અને તમામ ઉમેદવારોની સેવામાંથી બરતરફ કરવા માટે એકાઉન્ટ્સ અને ટ્રેઝરીના નિયામકને સૂચના આપી.

(ત) ૧૧/૦૪/૨૦૧૪

એકાઉન્ટ્સ અને ટ્રેઝરીના ડિરેક્ટરે તમામ પસંદ કરેલા કર્મચારીઓને બરતરફ કર્યા હતા.

(થ) ૧૫/૦૫/૨૦૧૪

સુધારેલી મેરિટ યાદી, વેઈટિંગ લિસ્ટેડ ઉમેદવારોની યાદી તેમજ પેપર સેટ કરનારાઓના મંતવ્યો સાથે ઊભા કરેલા જવાબોની યાદી નાણાં વિભાગની વેબસાઈટ પર પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી.

(દ) ૨૪/૦૪/૨૦૧૪

સમાપ્તિના આદેશોને પડકારતી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન સંખ્યા ૬૦૪૪/૨૦૧૪ માં, આ અદાલત (કોરમ:માનનીય શ્રીમતી. ન્યાયમૂર્તિ અભિલાષા કુમારી) એ આદેશ ૨૪/૦૪/૨૦૧૪ દ્વારા અરજદારો માટે ૯ બેઠકો ખાલી રાખવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

(ધ) ૨૨.૦૭.૨૦૧૪

આ અદાલત (કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જી. આર. ઉધવાની) એ રાજ્ય સરકારને પ્રતીક્ષા યાદી ચલાવવાની મંજૂરી આપી હતી.

૮. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાય. એન. ઓઝાએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે તેમની નિમણૂકની તારીખથી લગભગ દોઢ વર્ષના સમયગાળા પછી રાજ્ય સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી વાંધાજનક કાર્યવાહી મનસ્વી અને ગેરવાજબી છે.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે લગભગ દોઢ વર્ષના સમયગાળા પછી અને તેના માટે કોઈ આધાર વિના મુખ્ય જવાબોમાં સુધારો કરી શકાયો ન હોત અને સુધારેલા મુખ્ય જવાબોના આધારે નવી પસંદગી યાદી પણ તૈયાર કરી શકાઈ ન હોત.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જવાબ આપનારાઓમાં સુધારાને કારણે સુધારેલી પસંદગી યાદીમાં અરજદારોની ગુણવત્તાને અસર થઈ હતી, પરિણામે ત્યાં સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી.

૯. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે ઉપર ઉલ્લેખિત બે રિટ અરજીઓમાં પસાર કરાયેલા આદેશોમાં ક્યાંય પણ એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી કે અરજદારોની સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવે.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિવાદિત આદેશમાં આ પ્રકારનું નિવેદન

પ્રતિવાદીઓની કાર્યવાહીને ઢાંકવા માટે આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોની ઇશદાપૂર્વકની ખોટી રચના સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૧૦. મિસ્ટર ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોની કોઈ ભૂલ ન હોવાને કારણે તેમની સેવાઓ એ આધાર પર સમાપ્ત કરવામાં આવી છે કે તેમની નિમણૂક પછી કી-જવાબ આપનારાઓ ખોટા હોવાનું જણાયું હતું, અથવા નવા કી-જવાબ આપનારાઓ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા અને પસંદગી યાદીમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૧. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારની સેવાઓ કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના આધારે સુરક્ષિત રહેવાને પાત્ર છે. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે એ વાત સાચી છે કે સિવિલ પોસ્ટ પર નિમણૂક માટે પસંદ કરાયેલા ઉમેદવાર તરીકે પસંદગી યાદીમાં સ્થાન મેળવનાર ઉમેદવારને આવી નિમણૂક માટે હકદાર બનાવતા કોઈ ચોક્કસ નિયમની ગેરહાજરીમાં આવા પદ પર નિમણૂક કરવાનો અસમર્થનીય અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી, પરંતુ જ્યારે કોઈ ઉમેદવાર પહેલેથી જ નિમણૂક પામ્યો હોય અને તે પદ પર કામ કરવાનું શરૂ કરે છે, ત્યારે આવા સંજોગોમાં તે કાયદેસર રીતે અપેક્ષા રાખશે કે તેની નિમણૂક માન્ય છે અને જો પ્રોબેશનરી સમયગાળો સંતોષકારક ન હોય અથવા કોઈ ગેરવર્તણૂકના આધારે તેની સેવાઓ સમાપ્ત થઈ શકે છે.

૧૨. શ્રી ઓઝાએ એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે બરતરફીનો વિવાદિત આદેશ પસાર કરતા પહેલાં, અરજદારોને કોઈ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી ન હતી અને સુનાવણીની

કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારો સરકારી કર્મચારીઓ હોવાથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૩૧૧ના રક્ષણ માટે હકદાર છે.

૧૩. મિસ્ટર ઓઝાએ એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે ઉત્તરદાતાઓ કીઅનસ્વર્સમાં ભૂલોને ખાસ રીતે સમજાવી શક્યા નથી.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જો કોઈ ચોક્કસ પ્રશ્નના બે સંભવિત જવાબો હોય અને બે અલગ-અલગ લેખકો દ્વારા બે અલગ-અલગ પાઠ્યપુસ્તકોમાં બે જવાબો મળી આવે તો ઉમેદવાર કોઈપણ જવાબ પર આધાર રાખવાનું વાજબી છે.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સુધારેલા કી-એન્સવર્સ ઉત્તરદાતાઓની વેબસાઈટ પર પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા ન હતા જેથી બંને કી-એન્સવર્સની સરખામણી કરીને, જો કોઈ ખામી હોય તો તેને મોટા પ્રમાણમાં લોકો સમક્ષ જાહેર કરી શકાય.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદીઓની કાર્યવાહીમાં પ્રામાણિકતાનો અભાવ છે.

૧૪. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે કેટલાક અરજદારો નફાકારક રીતે નોકરી કરતા હતા અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હોવાથી તેમણે નોકરીમાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આજે ઘણા અરજદારોએ પોતાને બેરોજગાર કરી દીધા છે.

૧૫. શ્રી ઓઝાએ અરજદારોને અસર થઈ હોવાની વિગતો નીચે મુજબ આપી હતી:

(૧) ત્રણને પ્રતીક્ષા ચાલીમાં મૂકવામાં આવ્યા છે;

(૨) અગિયાર લોકોએ તેમની નોકરી ગુમાવી છે;

(૩) એકાઉન્ટન્ટ તરીકે નિમણૂક પામેલા ચાર અરજદારોને હવે પેટા એકાઉન્ટન્ટ બનાવવામાં આવ્યા છે.

(૪) ૩૩ અરજદારોની વરિષ્ઠતાને અસર થઈ છે.

૧૬. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે ૧૧મી એપ્રિલ, ૨૦૧૪ના વિવાદિત આદેશને રદ કરવામાં આવે અને અરજદારોને ફરી એકવાર તેમના ચોક્કસ હોદ્દા પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે, જેના પર તેમની સેવામાં સાતત્ય અને પરિણામી લાભો સાથે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૧૭. આ અરજીનો વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહે ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે.શ્રીમતી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે સુધારેલા/સુધારેલા જવાબોના આધારે પસંદગીની યાદીમાં સુધારો કરવાના રાજ્ય સરકારના નિર્ણયને કોઈ પણ રીતે મનસ્વી અથવા ગેરવાજબી ન કહી શકાય.શ્રીમતી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે જવાબોમાં ભૂલો ખૂબ જ સ્પષ્ટ હતી અને રાજ્ય સરકારના ધ્યાનમાં આવ્યા પછી, તે તેની અવગણના કરી શકતી ન હતી.આવા સંજોગોમાં, રાજ્ય સરકાર માટે નવા જવાબ તૈયાર કરીને ભૂલો સુધારવી અનિવાર્ય બની ગઈ હતી.તૈયાર કરવામાં આવેલી સુધારેલી મેરિટ યાદીમાં કેટલાક અરજદારોને સ્થાન ન મળ્યું અને

તેથી તેમની સેવાઓ સમાપ્ત કરવી પડી હતી.કેટલાક અરજદારો કે જેમની એકાઉન્ટન્ટ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી તેમને સબ એકાઉન્ટન્ટ તરીકે મૂકવા પડ્યા હતા.

૧૮. શ્રીમતી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચાયેલી નિષ્ણાત સમિતિનો અભિપ્રાય મેળવ્યા પછી સમગ્ર કવાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી.મિસ શાહે રજૂઆત કરી હતી કે સામાન્ય રીતે, અદાલત કોઈ ચોક્કસ પદ પર નિમણૂક માટે યોજાયેલી પરીક્ષાઓ અથવા પરીક્ષણો સાથે સંબંધિત વિવાદમાં પ્રવેશવામાં ધીમી હોવી જોઈએ.મિસ શાહે રજૂઆત કરી હતી કે કોર્ટ અરજદારોને ગુણવાન ઉમેદવારોની કિંમત પર રાહત આપી શકશે નહીં, જેમની યોગ્યતા કાગળોની અયોગ્ય ગોઠવણી અથવા કી-જવાબોમાં જાહેર કરાયેલા ખોટા જવાબોને કારણે અવગણવામાં આવી છે.મિસ શાહના જણાવ્યા અનુસાર અરજદારોએ ખોટા જવાબો આપીને ગુણ મેળવ્યા હતા અને જો એમ હોય તો રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેની અવગણના ન થઈ શકી હોત.

૧૯. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સમગ્ર પ્રક્રિયાની વિગતવાર સમીક્ષા કર્યા પછી અમુક પ્રશ્નોના મુખ્ય જવાબોને સુધારવામાં આવ્યા હતા અને તે મુજબ યોગ્યતા ફરીથી નક્કી કરવામાં આવી હતી.મિસ શાહના જણાવ્યા અનુસાર, આવી પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી હોઈ શકે છે કે કેટલાક અરજદારો મેરિટ લિસ્ટમાં નીચે ગયા હશે, પરિણામે તેમની સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી અને કેટલાક અરજદારોને એકાઉન્ટન્ટ તરફથી સબ-એકાઉન્ટન્ટના પદ પર મૂકવામાં આવ્યા હતા.

૨૦. તેણીએ રજૂઆત કરી હતી કે કોઈપણ રિટ અરજીઓમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે.

૨૧. રિટ અરજીઓની સુનાવણી દરમિયાન મેં સરકારને જવાબ આપવા માટે થોડા પ્રશ્નો ઉઠાવવાનું યોગ્ય માન્યું.

૨૨. મારા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નો નીચે મુજબ હતા:

(ક) શું પ્રશ્નોની રચના કરવા માટે કોઈ સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી?જો હા, તો સમિતિના સભ્યો કોણ હતા અને પેપર સેટર્સ અને કોઓર્ડિનેટર કોણ હતા?કોણે પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા?ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો જવાબ નાયબ સચિવ, નાણાં વિભાગ દ્વારા યોગ્ય રીતે પુષ્ટિ કરાયેલ સોગંદનામું દાખલ કરીને નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો છે:

*“જવાબ . એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તત્કાલીન અધ્યક્ષે ગુપ્ત રીતે પ્રશ્નો તૈયાર કરવાની અને નિષ્ણાતોને જવાબની ચાવીઓ સુપરત કરવાની જવાબદારી સોંપી હતી-કોઓર્ડિનેટર દ્વારા પેપર સેટર્સ.*

*હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે જે પ્રશ્નો અને જવાબ કી માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા તેના સંદર્ભમાં એક ચેનલ હતી.નિષ્ણાતો-પેપર સેટર્સ, જેમણે પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા અને*

જવાબની ચાવીઓ સાથે પ્રશ્ન બેંક બનાવી, તે જ સંકલનકારોને સુપરત કર્યા.ત્યારબાદ સંકલનકારોએ તેને અધ્યક્ષને મોકલી આપ્યો હતો.

હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે તમામ ૩ કોઓર્ડિનેટરને વિવિધ નિષ્ણાત પેપર સેટર્સ પાસેથી પ્રશ્ન બેંકો અને જવાબ કી મેળવવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું.પેપર સેટર્સ પાસેથી મેળવેલા પ્રશ્નો સંકલનકારો દ્વારા અધ્યક્ષને મોકલવામાં આવતા હતા.ત્યારબાદ અધ્યક્ષે અવ્યવસ્થિત રીતે પરીક્ષાઓ માટે પ્રશ્નપત્રોની પસંદગી કરી હતી.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે સંકલનકારો સિવાય, અન્ય કોઈ નિષ્ણાતોના સંપર્કમાં નહોતું-પેપર સેટર્સ.

હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે ગુપ્તતા જાળવવા માટે અને સમગ્ર પ્રક્રિયા ગુપ્ત રીતે કરવામાં આવે તે જોવા માટે કે જેથી પ્રશ્નો અથવા પ્રશ્નપત્રો લીક થવાની કોઈ તક ન રહે, આ પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી હતી.

હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે ભરતી એજન્સીઓ દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષાઓમાં સામાન્ય રીતે કોઓર્ડિનેટર અને પેપર સેટર્સના નામ જાહેર કરવામાં આવતા નથી અને આવા અન્ય વિભાગો પણ વિગતો જાહેર કરતા નથી, તેથી અધ્યક્ષ, કોઓર્ડિનેટર તેમજ નિષ્ણાતોના નામ-પેપર સેટર્સ વર્તમાન સોગંદનામા સાથે જોડવામાં આવતા નથી.જો કે, સત્તાવાળાઓ માનનીય અદાલતને વિગતોથી માહિતગાર કરવા માટે બંધાયેલા હોવાથી, પ્રતિવાદી વિનંતી કરે છે કે તે વિગતોના સમયે તેને સીલબંધ કવરમાં રજૂ કરવામાં આવશે. માનનીય અદાલતના અવલોકન માટેની અરજીની સુનાવણી."

(ખ) એવા નિષ્ણાતો કોણ હતા જેમણે મુખ્ય જવાબોની ચોકસાઈના સંદર્ભમાં ફરીથી આ મુદ્દાની તપાસ કરી?

“જવાબ. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે જવાબ કીમાં ભૂલો અંગે ઉમેદવારોની રજૂઆત પ્રાપ્ત થયા પછી, તે જ નિષ્ણાતોનો અભિપ્રાય-પેપર સેટર્સ કે જેમણે પ્રશ્નો તેમજ જવાબ કીઓ આપી હતી, સંકલનકારો દ્વારા માંગવામાં આવ્યો હતો, જેમણે બદલામાં તે અધ્યક્ષને મોકલી આપ્યો હતો.”

(ગ) પ્રથમ જવાબ કી કોણે તૈયાર કરી હતી?

“જવાબ. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે પ્રથમ જવાબ કી નિષ્ણાતો દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવી હતી-પેપર સેટર્સ જેમણે જવાબ કી સાથે પ્રશ્ન બેંક આપી હતી.”

(ઘ) જે વ્યક્તિઓએ પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા અને જવાબની ચાવીઓ પૂરી પાડી હતી તે કોણ હતા?

“જવાબ. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે ઉપર પુનરાવર્તિત કર્યા મુજબ, ગુપ્તતા જાળવવા માટે અને વિવિધ પરીક્ષાઓમાં અપનાવવામાં આવેલી પ્રથાના ભાગ રૂપે અધિકારીઓ દ્વારા નિષ્ણાત પેપર સેટર્સના નામની વિગતો આપી શકાતી નથી, જેમાં નિષ્ણાત પેપર સેટર્સના

નામ સામાન્ય રીતે જાહેર કરવામાં આવતા નથી.જો કે, પ્રતિવાદી વિનંતી કરે છે કે તે સુનાવણીના સમયે માનનીય અદાલતની જેમ અવલોકન માટે સીલબંધ કવરમાં રજૂ કરવામાં આવશે.નિષ્ણાતો અને સંકલનકારોના નામ જાહેર ન કરવા પાછળનો ઇરાદો સત્તાવાળાઓ તરફથી કોઈ દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદાના સંદર્ભમાં નથી, પરંતુ તે માત્ર ભવિષ્યમાં કોઈ પણ ગેરરીતિ ટાળવા માટે છે કારણ કે સમગ્ર પ્રક્રિયા અત્યંત ગુપ્ત છે અને સત્તાવાળાઓ આવા નિષ્ણાત પેપર સેટર્સના નામ જાહેર કરવાના સંદર્ભમાં કોઈ જોખમ ન લઈ શકે જેઓ ભવિષ્યમાં અન્ય પરીક્ષાઓ માટે પ્રશ્નપત્રો પણ સેટ કરશે.”

(ચ) જવાબની ચાવીઓને સુધારવાનો આધાર શું હતો?

“જવાબ. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે સંયુક્ત પસંદગી સમિતિને કેટલાક પ્રશ્નોના સંદર્ભમાં જવાબ કીમાં ભૂલોના સંદર્ભમાં રજૂઆતો મળી હતી.તેથી, સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ નિષ્ણાતો પાસેથી અભિપ્રાયો મેળવ્યા-પેપર સેટર્સ જેમણે જવાબ કીની શુદ્ધતા નક્કી કરવા માટે કોઓર્ડિનેટર દ્વારા પ્રશ્ન બેંક રચવા માટે પ્રશ્નો તેમજ જવાબ કીઓ રજૂ કરી હતી.

હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે નિષ્ણાતો-પેપર સેટર્સનો અભિપ્રાય સંયોજક દ્વારા પ્રાપ્ત થયો હતો, જેમણે પછીથી તે સંયુક્ત પસંદગી સમિતિના અધ્યક્ષને મોકલ્યો હતો.ત્યારબાદ, તેને તેના અવલોકન અને આગળના નિર્ણય માટે સંયુક્ત પસંદગી સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યું હતું.”

(છ) કઈ સામગ્રી પર જવાબ કી સુધારવામાં આવી હતી?

“જવાબ. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે જે નિષ્ણાત પેપર સેટરોએ પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા તેમણે સંબંધિત પ્રશ્નોના જવાબની ચાવી પણ પૂરી પાડી હતી. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે એવું નથી કે સત્તાવાળાઓએ નિષ્ણાતોના એક સમૂહ-પેપર સેટર્સ પાસેથી પ્રશ્નો લીધા છે અને નિષ્ણાતોના બીજા સમૂહ-પેપર સેટર્સ પાસેથી જવાબો મેળવ્યા છે. નિષ્ણાતો-પેપર સેટર્સ કે જેમણે પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા તેમણે પ્રશ્નોની સાથે જવાબની ચાવી પણ મોકલી હતી.

૨૩. રાજ્ય સરકાર વતી નાણાં વિભાગના નાયબ સચિવ દ્વારા એક વધારાનું સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જે અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ છે:

“૩. હું આદરપૂર્વક કહું છું અને રજૂ કરું છું કે ઘટનાઓના સંદર્ભમાં ઘટનાક્રમ નીચે મુજબ ગણવામાં આવે છે:

**૩.૧ ૧૨/૦૮/૨૦૧૧:**

સામાન્ય વહીવટ વિભાગ દ્વારા ઠરાવ નં.ડીટી:૧૨/૦૮/૨૦૧૧ ગુજરાત ગૌણ પસંદગી બોર્ડ અને અધિકૃત નાણાં વિભાગ દ્વારા ધોરણ ૩ની ભરતીને એક વખતના પગલા તરીકે ડિરેક્ટર ઓફ એકાઉન્ટ એન્ડ ટ્રેઝરી હેઠળ વર્ગ ૩ની ભરતી માટે મુક્તિ આપવામાં આવી છે.

### ૩.૨ ૧૩/૦૯/૨૦૧૧:

નાણાં વિભાગે ઠરાવ નં.ટીસીએમ/૨૦૨૦૧૧/૪૬૧૬ ઘ તારીખ:૧૩/૦૯/૨૦૧૧ ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવા માટે નીચેના સભ્યોની બનેલી એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી, જેમાં સમાચારપત્રોમાં જાહેરાત, ઉમેદવારો પાસેથી અરજીઓ મંગાવવા, મેરિટ યાદી તૈયાર કરવા, પરીક્ષા કેન્દ્રો નક્કી કરવા, પ્રશ્નપત્રો તૈયાર કરવા, પરીક્ષા યોજવા, ઉત્તરપત્રોની ચકાસણી કરવા અને નિમણૂકો માટે ઉમેદવારોની ભલામણ કરવા સામેલ છે:

|                                         |         |
|-----------------------------------------|---------|
| (૧) અધિક સચિવ (બજેટ)                    | અધ્યક્ષ |
| (૨) સંયુક્ત સચિવ (પેન્શન)               | સભ્ય    |
| (૩) નિયામક, ખાતા અને ટ્રેઝરી            | સભ્ય    |
| (૪) નિયામક, પેન્શન અને પ્રોવિડન્ટ ફંડના | સભ્ય    |
| (૫) અધિક કમિશનર, વાણિજ્યિક કરવેરાના     | સભ્ય    |

### ૩.૩ ૧૨/૧૧/૨૦૧૧:

અગ્રણી સમાચારપત્રોમાં એકાઉન્ટન્ટ, ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ અને સબ એકાઉન્ટન્ટ ઈશ્યૂના પદ માટેની જાહેરાત. ગુજરાત સમાચાર, સંદેશ અને દિવ્યભાસ્કરની જાહેરાત પણ નાણાં વિભાગની વેબસાઈટ પર કરવામાં આવી હતી.

૩.૪ ૧૨/૧૧/૨૦૧૧ ની જાહેરાત અનુસાર, સંયુક્ત પસંદગી સમિતિ, નાણાં વિભાગ દ્વારા તેની વેબસાઈટ ([ojas.guj.nic.in](http://ojas.guj.nic.in)) પર ઇન્ટરનેટ દ્વારા ઓનલાઈન અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી. વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાતના સંદર્ભમાં, વિવિધ પદો માટે અરજી કરનારા અને હાજર રહેલા ઉમેદવારોની વિગતો નીચે મુજબ છે:

| પોસ્ટ                       | ઉમેદવારોએ અરજી કરી | ઉમેદવારોએ હાજરી આપી હતી |
|-----------------------------|--------------------|-------------------------|
| એકાઉન્ટન્ટ જૂથ-૧            | ૪૨૯૫૮              | ૧૯૯૬૯                   |
| ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ-૨ | ૩૫૪૧૫              | ૧૭૧૪૮                   |
| પેટા હિસાબનીશ જૂથ-૩         | ૪૪૭૭૭              | ૨૨૮૪૪                   |

૩.૫ ૦૯/૧૨/૨૦૧૧

નાણાં વિભાગના પત્રની તારીખ ૦૯/૧૨/૨૦૧૧ દ્વારા જી. ટી. યુ. ના કુલસચિવને આ પરીક્ષા યોજવાની જાણ કરવામાં આવી હતી.

૩.૬ ૦૯/૦૯/૨૦૧૨

એકાઉન્ટન્ટ, ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટની ભરતી માટેની પરીક્ષા વિભાગ વતી ગુજરાત ટેકનોલોજી યુનિવર્સિટી દ્વારા લેવામાં આવી હતી. સમય ૧૦.૩૦ થી ૧૨.૦૦ વાગ્યા સુધીનો હતો અને ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટની પરીક્ષા માટેનો સમય ૩.૩૦ થી ૫.૩૦ વાગ્યા સુધીનો હતો.

૩.૭ ૧૬/૦૯/૨૦૧૨:

સબ એકાઉન્ટન્ટ પદ માટેની પરીક્ષા હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેનો સમય ૧૦.૩૦ થી ૧૨.૩૦ દરમિયાન પરીક્ષા હાથ ધરવામાં આવેલ હતી.

૩.૮ પરિણામો:

પરીક્ષાનું પરિણામ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૨માં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને મેરિટ યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

૩.૯ સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર, ૨૦૧૨

પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.વિવિધ હોદ્દાઓ માટે અપાયેલી નિમણૂકોની વિગતો નીચે મુજબ છે:

|                           |      |
|---------------------------|------|
| એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૧        | ૮૭   |
| ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ | ૨ ૯૩ |
| પેટા હિસાબનીશ જૂથ ૩       | ૩૭૩  |

અરજદારોને વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકો આપવામાં આવી હતી.

### ૩.૧૦ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૨

પારદર્શકતા રાખવા અને પરીક્ષામાં હાજર રહેલા તમામ ઉમેદવારોની સુવિધા માટે, વાસ્તવિક જવાબ કીઓ નાણાં વિભાગની વેબસાઇટ પર આપવામાં આવી હતી.કેટલાક ઉમેદવારોએ જવાબની ચાવી પૂરી પાડવા માટે પણ વિનંતી કરી હતી.

૩.૧૧ નાણાં વિભાગની વેબસાઇટ પર જવાબ કીના પ્રકાશનને અનુસરીને, ઘણી રજૂઆતો પ્રાપ્ત થઈ હતી.અંદાજે ૧૫ ઉમેદવારોએ વેબસાઇટ પર પોસ્ટ કરવામાં આવેલી કેટલીક જવાબ કીમાં ભૂલો હોવાનો આક્ષેપ કરીને રજૂઆત કરી હતી.

### ૩.૧૨ ૧૦.૦૧.૨૦૧૩

જવાબ કીમાં ભૂલોના સંદર્ભમાં રજૂઆત પ્રાપ્ત થઈ હોવાથી, રજૂઆત સંયુક્ત પસંદગી સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી.સમિતિની બેઠકમાં પેપર સેટર્સનો અભિપ્રાય લેવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.બેઠકના કાર્યવૃત્તની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એને અનુલગ્નક // તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૧૩ સંયુક્ત પસંદગી સમિતિના અધ્યક્ષ વતી, પરીક્ષક પેપર સેટર્સના સંયોજકને તેમનો અભિપ્રાય મેળવવા માટે ગુપ્ત રીતે સંદેશાવ્યવહાર મોકલવામાં આવ્યો હતો. પેપર સેટર્સેક્સામિનર્સના સંયોજકનો અભિપ્રાય ૧૮/૦૪/૨૦૧૩, ૨૦/૦૪/૨૦૧૩ અને ૨૧/૦૫/૨૦૧૩ પર પ્રાપ્ત થયો હતો. ઉપરોક્ત સંદેશાવ્યવહારની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સર ૩ (કોલી.) તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૧૪ ૦૫/૦૮/૨૦૧૪

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિની બેઠક મળી હતી. આ બેઠકમાં સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ ગુજરાત ટેકનોલોજી યુનિવર્સિટી (જીટીયુ) ને પેપર સેટર્સના કોઓર્ડિનેટર દ્વારા આપવામાં આવેલી સુધારેલી ઉત્તર કી અનુસાર સુધારેલું પરિણામ તૈયાર કરવા માટે જાણ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.

૩.૧૫ ૧૩/૦૮/૨૦૧૩

સુધારેલા પરિણામો તૈયાર કરવા માટે જી. ટી. યુ. ને સંદેશાવ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. સંદેશાવ્યવહારની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સર આરઆઈવી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૧૬ ૨૦/૦૮/૨૦૧૩

જી. ટી. યુ. એ પરિણામ તૈયાર કર્યું અને ઉત્તર કીઓ સુધારી અને તેને ૨૦/૦૮/૨૦૧૩ પર સંયુક્ત પસંદગી સમિતિના અધ્યક્ષને મોકલી. સુધારેલી ઉત્તર કી મુજબ સુધારેલું પરિણામ પ્રાપ્ત થયા પછી, સંયુક્ત પસંદગી સમિતિ દ્વારા નવી મેરિટ યાદી અને પ્રતીક્ષા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

૩.૧૭ ૧૦/૦૧/૨૦૧૪

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ અગાઉની મેરિટ સૂચિને રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો અને સુધારેલા પરિણામ મુજબ નવી મેરિટ સૂચિ તૈયાર કરી અને તમામ ઉમેદવારોની સેવામાંથી બરતરફ કરવા માટે એકાઉન્ટ અને ટ્રેઝરીના નિયામકને પણ સૂચના આપી. બેઠકના કાર્યવૃત્તની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને તેને એનેક્સર આર.વી. તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૧૮ ૧૭/૦૨/૨૦૧૪

સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ નવી મેરિટ યાદી અનુસાર ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.

૩.૧૯ ૧૧/૦૪/૨૦૧૪

ગાંધીનગર ખાતેના એકાઉન્ટ એન્ડ ટ્રેઝરીના ડિરેક્ટરે અરજદારો સહિત તમામ પસંદ કરાયેલા કર્મચારીઓને બરતરફ કર્યા હતા.

૩.૨૦ ૧૭/૦૪/૨૦૧૪-૨૨/૦૪/૨૦૧૪

ગ્રુપ ૧, ૨ અને ૩ ના ઉમેદવારોની નવી મેરિટ યાદી ડિરેક્ટર ઓફ એકાઉન્ટ એન્ડ ટ્રેઝરીની કચેરીમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. નવી યોગ્યતા સૂચિની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સચર આરવીઆઈ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૨૧ ૨૪/૦૪/૨૦૧૪

આ માનનીય અદાલત દ્વારા વિશેષ સિવિલ નંબર ૬૦૪૪/૨૦૧૪ માં પસાર કરાયેલ આદેશ જેમાં વચગાળાના આદેશની રીત, અરજદારો માટે ચોક્કસ પદ ખાલી રાખ્યા પછી મેરિટ લિસ્ટ ચલાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૩.૨૨ ૧૫/૦૫/૨૦૧૪

ગ્રુપ ૧ થી ૨ ની વેઈટિંગ લિસ્ટ સાથે સુધારેલી મેરિટ લિસ્ટ, તેમજ પેપર સેટર્સના અભિપ્રાય સાથે ઉમેદવારોએ ઉઠાવેલા પ્રશ્નોના જવાબ નાણાં વિભાગની વેબસાઈટ પર પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા.

૩.૨૩ ૨૮/૦૫/૨૦૧૪

એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૧, ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૨ ના પદ માટે નવી મેરિટ યાદી અનુસાર પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૩.૨૪ ૨૮/૦૫/૨૦૧૪

પેટા એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૩ ના પદ માટે નવી મેરિટ યાદી અનુસાર પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારોને નિમણૂક આપવામાં આવી હતી.

૩.૨૫ ૨૨/૦૭/૨૦૧૪

આ માનનીય અદાલતે ૨૨/૦૭/૨૦૧૪ ના આદેશ દ્વારા પ્રતીક્ષા યાદી ચલાવવાની મંજૂરી આપી હતી. માનનીય અદાલતના નિર્દેશને અનુસરીને, બીજા સુધારેલા પરિણામની પ્રતીક્ષા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી છે અને ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવામાં આવે છે.

૩.૨૬ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જે ઉમેદવારોના નામ મેરિટ યાદીમાં દેખાઈ રહ્યા હતા તેમને તેમની ફરજો ફરી શરૂ કરવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા. જો કે, કેટલાક કારણોસર કોઈ પણ ઉમેદવાર હાજર રહ્યો ન હતો, આવા ઉમેદવારોને ત્રણ નોટિસ આપવામાં આવી હતી. તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે પસંદગીની સૂચિ સમાપ્ત થયા પછી, રાહ જોવાનું પછીથી સંચાલિત કરવામાં આવ્યું હતું. તદનુસાર, ૫૦ અરજદારોમાંથી ૩૬ અરજદારોની નિમણૂક થઈ ચૂકી છે અને તેઓ ફરજ પર જોડાયા છે. એકાઉન્ટ ગ્રુપ ૧ અને ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૨ માટે છેલ્લો નિમણૂક આદેશ

૧૫/૦૪/૨૦૧૫ પર જારી કરવામાં આવે છે, અને સબ એકાઉન્ટન્ટ ગ્રુપ ૩ ૯/૨/૨૦૧૫ પર જારી કરવામાં આવે છે. અગાઉની સૂચિ અને સુધારેલી સૂચિ અનુસાર વિવિધ હોદ્દાઓ માટે અરજદારની જગ્યાઓની વિગતો દર્શાવતી ચાર્ટની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સચર આરવીઆઈઆઈ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે, હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે કુલ ૧૩ અરજીઓમાંથી ૩ અરજદારો પ્રતીક્ષા યાદીમાં છે. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૬૦૪૪/૨૦૧૪, ૬૪૧૩/૨૦૧૪ અને સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૬૮૮૯/૨૦૧૪ માંથી ૧૧ અરજદારોની વાત છે, તેમને સુધારેલા પરિણામો અનુસાર પણ પ્રતીક્ષા યાદીમાં કોઈ સ્થાન મળ્યું નથી. વિગતો દર્શાવતી ચાર્ટની એક નકલ અહીં સંલગ્ન છે અને એને એનેક્સર ૮ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૪. હું આદરપૂર્વક કહું છું અને રજૂ કરું છું કે નાણાં વિભાગની વેબસાઈટ પર સુધારેલું પરિણામ, જવાબ કી અને યોગ્યતા યાદીઓ અને પ્રતીક્ષા યાદી અપલોડ કર્યા પછી, કેટલાક ઉમેદવારોએ તેમની રજૂઆત દ્વારા ધ્યાન દોર્યું કે સુધારેલી જવાબ કીમાં ભૂલો છે અને પરિણામોમાં ફરીથી સુધારો કરવાની વિનંતી કરી. પેપરસેટર્સનો અભિપ્રાય મેળવ્યા પછી ઉત્તર કીમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને મેરિટ લિસ્ટના ઉમેદવારોને નિમણૂકો પહેલેથી જ આપવામાં આવી હોવાથી, રાજ્ય સરકારે ઉમેદવારોની માંગ ન સ્વીકારવાનો નિર્ણય લીધો છે.

૫. હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે ડેપ્યુટી એકાઉન્ટન્ટ પદ માટેના એક ઉમેદવાર, શ્રી જીતેન્દ્ર કે સોલંકીએ આ અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૯૪૩૯/૨૦૧૪ તરીકે અરજી દાખલ કરી છે, જેમાં જવાબ કીમાં સુધારો કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે. જેમાં નાણાં વિભાગ દ્વારા જવાબમાં વિગતવાર સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. આ અરજી આ માનનીય અદાલત સમક્ષ ચુકાદા માટે બાકી છે.

ક. હું આગળ કહું છું કે અગાઉ પુનરાવર્તન કર્યું તેમ સંયુક્ત પસંદગી સમિતિએ પેપરસેટર્સનો અભિપ્રાય માંગ્યો હતો. પેપરસેટરોએ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે નીચેના પ્રશ્નોની જવાબ કીઓ ખોટી હોવાનું જણાયું હતું અને/તેમાં સુધારો કરવાની જરૂર હતી:

| Sr. No.    | Posts/ Cadre | Question                                                                                                                                                               | Wrong Answer | Correct Answer |
|------------|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|----------------|
| Accountant |              |                                                                                                                                                                        |              |                |
| 1          |              | પ્રામાણ્ય વિતરણમાં 95% અવલકો કયા વિસ્તારમાં સમાયેલા છે?<br><br>(A) $\mu - 1.96s$ (B) $\mu + 1.96s$<br>(C) $\mu \pm 1.96$ (D) $\mu + 1.96$                              | B            | C              |
| 2          |              | રૂ. ૧૦,૦૦૦ ની એક હૂંડી તા.૨૩-૧૧-૨૦૧૧ ના રોજ બે માસની મદતની લખવામાં આવી. તેની કાયદેસર પાક્યા તારીખ જણાવો.<br><br>(A) 25/01/12 (B) 22/01/12<br>(C) 23/01/12 (D) 26/01/12 | D            | A              |
| 3          |              | $(x^2 - 1)(x - 1)^2$ અને $(x - 1)$ નો ગ.સા.અ.....થાય.<br><br>(A) $(x^2 - 1)$ (B) $(x - 1)$<br>(C) $x + 1$ (D) 1                                                        | D            | B              |
| 4          |              | ${}_4P_4 + {}_4C_4$ ની કિંમત કેટલી થાય ?<br><br>(A) 32 (B) 48<br>(C) 25 (D) 24                                                                                         | C            | D              |

| Deputy Accountant |  |                                                                                                                                                                                                                                                                          |   |                 |
|-------------------|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|-----------------|
| 1                 |  | સંત તલસીદાસે અવધિમાં કયો પ્રખ્યાત ગ્રંથ લખ્યો હતો ?<br>(A) ઉત્તરરામચરિત (B) અયોધ્યામાનસ<br>(C) સીતારામચરિત (D) રામચરિતમાનસ                                                                                                                                               | C | D               |
| 2                 |  | ગણિતશાસ્ત્રના પિતા કોને કહેવામાં આવે છે ?<br>(A) બ્રહ્મગુપ્ત (B) ભાસ્કરાચાર્ય<br>(C) ચરક (D) મહર્ષિ સુશ્રુત                                                                                                                                                              | D | A               |
| 3                 |  | નીચે દર્શાવેલ નવલકથા સાથે તેના લેખકનું નામ જોડયું છે. કઈ વિગત ખોટી લાગે છે ?<br>(A) જનમટીપ, મીરા હયાની સગડી-પન્નાલાલ પટેલ<br>(B) ફેરો, વિપથ(અન.)-ચંદ્રકાંત મહેતા<br>(C) તલસી ક્યારો, સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી-ઝવેરચંદ મેઘાણી<br>(D) વેરની વસૂલાત, સ્વપ્નદૃષ્ટા-ક.મા. મુનશી | B | A               |
| 4                 |  | વર્ષ 2004 ને આધારે વર્ષ 2005 માં ખરીદશક્તિ કેટલી થશે?<br>(A) 100 (B) 83.33<br>(C) 1.7182 (D) 2.7182                                                                                                                                                                      | B | Delete question |
| Sub Accountant    |  |                                                                                                                                                                                                                                                                          |   |                 |
| 1                 |  | કવિતિરૂવલ્લવરનો પ્રખ્યાત ગ્રંથ કયો છે ?<br>(A) શીલપ્પતિકારમ (B) કરલ<br>(C) મણિમેખલાઈ (D) તોલકાપ્પિયમ                                                                                                                                                                     | C | B               |
| 2                 |  | અગ્નિકંડમાં ઉગેલું ગુલાબ પુસ્તકમાં કોના જીવનચરિત્રનું વર્ણન થયું છે ?<br>(A) જવાહરલાલ નહેરૂ (B) સરદાર વ. પટેલ<br>(C) મહાદેવભાઈ દેસાઈ (D) ગાંધીજી                                                                                                                         | B | C               |
| 3                 |  | ભારતમાં કડ ઓઈલની વ્યવસ્થા કોણ સંભાળે છે?<br>(A) ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કમિશન<br>(B) ગેસ ઓથોરીટી ઓફ ઈન્ડિયા<br>(C) ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન<br>(D) ત્રણમાંથી એકેય નહીં.                                                                                                         | A | C               |

|   |  |                                                                                                                          |   |   |
|---|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|---|
| 4 |  | સદામાનાં વૈભવ આગળ કુબેર તે કોણ માત્ર ?<br>વાક્યમાંનો અલંકાર ઓળખાવો<br>(A) ઉપમાં (B) રૂપક<br>(C) વ્યતિરેક (D) વ્યાજસ્ત્તિ | B | C |
|---|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|---|

૨૪. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને જોયા પછી મારા ધ્યાનમાં આવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું રાજ્ય સરકાર નિમણૂકની તારીખથી લગભગ દોઢ વર્ષના સમયગાળા પછી મુખ્ય જવાબોને સુધારવામાં ન્યાયી હતી અને તેના આધારે નવી મેરિટ સૂચિ તૈયાર કરી હતી.

૨૫. સામાન્ય રીતે, અદાલતો કોઈ ચોક્કસ પદ પર ભરતી માટે યોજાયેલી પરીક્ષાઓ અથવા પરીક્ષાઓ સાથે સંબંધિત વિવાદમાં પ્રવેશવામાં ધીમી રહેશે. પરીક્ષાની બાબતમાં, પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ પર નિષ્પક્ષ અને યોગ્ય રીતે પરીક્ષાઓ યોજવા માટે વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ અને અદાલત દ્વારા દખલગીરી દુર્લભતમ કિસ્સાઓમાં થવી જોઈએ જ્યાં અદાલતને સંતોષ થાય કે પરીક્ષા એવી રીતે યોજવામાં આવી છે કે તેનું પરિણામ મનસ્વી રીતે આવ્યું છે જેથી પરીક્ષા અથવા યોજાયેલી પરીક્ષા અને જાહેર થયેલું પરિણામ યોગ્યતાની કસોટીમાં પરિણમતું નથી પરંતુ સંબંધિત ઉમેદવારોના નસીબ અથવા તક પર ઘણું બધું છોડી દીધું છે. જો કે, આ નિયમમાં અપવાદો છે અને અપવાદરૂપ સંજોગોમાં અદાલતોએ ગુણવાન ઉમેદવારોને રાહત આપવા માટે દખલ કરી છે જેમની યોગ્યતા કાગળોની અયોગ્ય ગોઠવણી અથવા મુખ્ય જવાબમાં જાહેર કરાયેલા ખોટા જવાબોને કારણે અવગણવામાં આવી છે. હું આ પ્રશ્ન પર સુપ્રીમ કોર્ટના બે નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરી શકું છું. એઆઈઆર ૧૯૮૩ એસસી ૧૨૩૦ કાનપુર

યુનિવર્સિટી વિરુદ્ધ સમીર ગુપ્તામાં નોંધાયેલા કેસમાં, નિર્ણય માટે જે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો તે વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશના ચુકાદાના પ્રથમ ભાગમાં સંક્ષિપ્તમાં નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"જો કોઈ પેપર સેટર તેમના દ્વારા નિર્ધારિત પ્રશ્નનો સાચો જવાબ દર્શાવતી વખતે ભૂલ કરે છે, તો શું તે પ્રશ્નનો સાચો જવાબ આપનારા વિદ્યાર્થીઓ એ કારણસર નિષ્ફળ થઈ શકે છે કે તેમનો જવાબ સાચો હોવા છતાં, તે પેપર સેટર દ્વારા યુનિવર્સિટીને મોકલવામાં આવેલા જવાબ સાથે સાચો જવાબ તરીકે મેળ ખાતો નથી?"

૨૬. પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે એવું જોવા મળ્યું હતું કે કોઈ પણ શિક્ષક પર તેમના દ્વારા નિર્ધારિત પ્રશ્નનો સાચો જવાબ ન જાણવાનો આરોપ લગાવી શકે નહીં.પરંતુ ક્યારેક-ક્યારેક શિક્ષકો દ્વારા અસ્પષ્ટતાથી મુક્ત પ્રશ્નો નક્કી કરવા અને વાજબી વિવાદની બહાર સાચા હોય તેવા મુખ્ય જવાબો પૂરા પાડવા માટે પૂરતી કાળજી લેવામાં આવતી નથી.ત્યારબાદ અદાલતે પ્રશ્નો અને સૂચવેલા જવાબોને ધ્યાનમાં લીધા અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે આપવામાં આવેલા કેટલાક જવાબો સ્પષ્ટ રીતે ખોટા હતા.અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યાં સુધી મુખ્ય જવાબ ખોટો સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને સાચો ગણવો જોઈએ અને તર્કની પ્રક્રિયા દ્વારા અથવા તર્કસંગત બનાવવાની પ્રક્રિયા દ્વારા તેને ખોટો ન ગણવો જોઈએ.તે સ્પષ્ટપણે ખોટું હોવાનું દર્શાવવું જોઈએ, એટલે કે, તે એવું હોવું જોઈએ કે કોઈ ચોક્કસ વિષયમાં સારી રીતે વાકેફ માણસની કોઈ વાજબી સંસ્થા સાચું માનશે નહીં.જો કોઈ શંકાનો કેસ હોય, તો કોઈ પણ નિઃશંકપણે મુખ્ય જવાબને પસંદ કરશે.પરંતુ જો આ બાબત શંકાના દાયરાની બહાર

હોય તો વિદ્યાર્થીઓને મુખ્ય જવાબ સાથે સુસંગત જવાબ ન આપવા બદલ દંડ કરવો અયોગ્ય રહેશે, એટલે કે, ખોટો સાબિત થયેલા જવાબ સાથે.

૨૭. કેટલાક જવાબો સ્પષ્ટ રીતે ખોટા હોવાનું જણાતાં કોર્ટે સંબંધિત ઉમેદવારોને કઈ રાહત આપી શકાય તે પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો.તે કેસમાં ઉચ્ચ અદાલતે શોધી કાઢ્યું હતું કે પ્રતિવાદીઓને તેમના દ્વારા યોગ્ય જવાબ આપવામાં આવેલા પ્રશ્નો માટે ગુણ આપવામાં આવ્યા ન હતા, જો કે તે જવાબો મુખ્ય જવાબમાં પેપર સેટર દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબો અનુસાર ન હતા જે ખોટા હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.સુપ્રીમ કોર્ટે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે તેમને તે ગુણ આપવા જોઈએ અને જવાબ પુસ્તકોનું ફરીથી મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ.તે કિસ્સામાં તે વિવાદિત ન હતું કે જો જવાબ પુસ્તકોનું ફરીથી મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે તો પ્રતિવાદીઓ એમ. બી. બી. એસ. અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે હકદાર હશે.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, સુપ્રીમ કોર્ટે ચોક્કસ પ્રશ્નના પુનઃમૂલ્યાંકન અને તેના સ્વીકારના સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોની પુષ્ટિ કરી હતી.

એમ. બી. બી. એસ. અભ્યાસક્રમના ઉત્તરદાતાઓ.

૨૮. એઆઈઆર ૧૯૮૪ એસસી ૧૪૦૨, અભિજીત સેન વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યમાં નોંધાયેલા કેસમાં પણ આવી જ સ્થિતિ ઊભી થઈ હતી.આ એક એવો કેસ પણ હતો જેમાં એક પ્રશ્નનો મુખ્ય જવાબ ખોટો હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.કાનપુર યુનિવર્સિટી કેસ (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાની નોંધ લીધા પછી કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"તે કહેવા માટે પૂરતું છે કે આ અદાલતે તેમાં સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ મત વ્યક્ત કર્યો છે કે જો "મુખ્ય જવાબ" (એટલે કે પેપરસેટર દ્વારા યુનિવર્સિટીને સાચા જવાબ તરીકે આપવામાં આવ્યો છે અને જે કમ્પ્યુટરમાં આપવામાં આવ્યો છે) સ્પષ્ટ રીતે ખોટો દર્શાવવામાં આવે, એટલે કે, ચોક્કસ વિષયમાં સારી રીતે વાકેફ પુરુષોનો કોઈ વાજબી સમૂહ તેને સાચો માનશે નહીં અને જો કોઈ વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલ જવાબ સાચો હોય, જો સ્વીકારવામાં આવેલા પાઠ્યપુસ્તકો અથવા પુસ્તકોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, જે વિદ્યાર્થીઓએ પરીક્ષા આપતા પહેલા વાંચવાની અને સલાહ લેવાની અપેક્ષા રાખી હતી, તો તેને દંડ કરવો અયોગ્ય ગણાશે. 'મુખ્ય જવાબ' સાથે સુસંગત હોય તેવા જવાબ ન આપવા બદલ વિદ્યાર્થી, એટલે કે એવા જવાબ સાથે જે ખોટો સાબિત થયો હોય.

આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કર્યા પછી, કોર્ટે રાહત આપવાના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરતી વખતે એવું માન્યું હતું કે, એવી પરિસ્થિતિમાં કે જ્યાં સંબંધિત ઉમેદવાર દ્વારા આપવામાં આવેલા બંને જવાબો તેમજ પેપર સેટર દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા મુખ્ય જવાબ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સાચા જવાબના સંદર્ભમાં ખોટા હોવાનું જણાયું હોય, ત્યાં સંબંધિત ઉમેદવારને કોઈ રાહત આપી શકાતી નથી.તે સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાઓમાંથી એકને કોઈ રાહત આપવાનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે પેપર સેટર દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા મુખ્ય જવાબનો જવાબ ખોટો હોવાનું જણાયું હતું, કારણ કે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ જવાબ પણ ખોટો હતો.તેથી તેમને કોઈ રાહત મળી ન હતી.જો કે, અન્ય એક વિદ્યાર્થી કે જેણે સાચો જવાબ આપ્યો હતો જે કી-જવાબમાં આપવામાં આવેલા જવાબને અનુરૂપ ન હતો, તેને રાહત આપવામાં આવી હતી કારણ કે મુખ્ય જવાબ સ્પષ્ટ રીતે સાચો હોવાનું જણાયું હતું."

૨૯. આ બે નિર્ણયોમાંથી જે સિદ્ધાંત બહાર આવે છે તે એ છે કે, જો મુખ્ય જવાબ સ્પષ્ટ રીતે ખોટો હોવાનું દર્શાવવામાં આવે અને સંબંધિત વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલ જવાબ સાચો હોય, તો સંબંધિત વિદ્યાર્થીને મુખ્ય જવાબ સાથે સુસંગત જવાબ ન આપવા બદલ દંડ થવો જોઈએ નહીં, એટલે કે, ખોટો જવાબ દર્શાવવામાં આવ્યો હોય.

૩૦. હાથમાં રહેલો કેસ કંઈક અંશે વિચિત્ર છે.અરજદારો દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબોને શરૂઆતમાં સાચા જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ બાદમાં તેને સમજાયું કે મુખ્ય જવાબોમાં ભૂલ હતી અને તેથી તેને સુધારવામાં આવ્યો હતો.પરિણામે, અરજદાર દ્વારા કોઈ ચોક્કસ પ્રશ્નના અગાઉના જવાબો ખોટા હોવાનું જણાયું હતું અને તે મુજબ ગુણ કાપવામાં આવ્યા હતા.આનાથી તેમની યોગ્યતા પર અસર થઈ અને કેટલાક અરજદારોને લગભગ દોઢ વર્ષની સેવા આપ્યા પછી ઘરે જવું પડ્યું.કેટલાક અરજદારોને વેઈટિંગ લિસ્ટમાં મૂકવામાં આવ્યા છે અને કેટલાકને પદભ્રષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે.

૩૧. મારે એ હકીકતને પણ અવગણવી જોઈએ નહીં કે આખરે તે વિષયોના નિષ્ણાતોની ટીમ છે જેણે આ બાબતની તપાસ કરી અને મુખ્ય જવાબ આપનારાઓ સંબંધિત નિષ્કર્ષ પર પહોંચી.તેથી પ્રશ્ન એ છે કે શું રાજ્ય સરકારે નિમણૂકોમાં ખલેલ પહોંચાડ્યા વિના તેની અવગણના કરવી જોઈતી હતી કે પછી જરૂરી સુધારાઓ કરીને અને પસંદગીની યાદીમાં સુધારો કરીને તેને વાજબી ઠેરવવામાં આવી હતી.એવું બને છે કે કી-એન્સવર્સમાં સુધારાને કારણે અરજદારોને અસર થઈ હોઈ શકે છે, તેમ છતાં તે જ સમયે શક્ય છે કે કેટલાક ઉમેદવારોને કી-એન્સવર્સમાં સુધારાથી ફાયદો થશે.રાજ્ય સરકારની કાર્યવાહી અરજદારો માટે ખૂબ જ

કઠોર લાગે છે, પરંતુ તે જ સમયે આ બાબતની એકંદર દ્રષ્ટિએ સુધારો પણ ખૂબ જ જરૂરી અને ન્યાયી હતો.તે ખૂબ જ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે આવી ભૂલ થઈ અને જ્યારે નિષ્ણાતોની ટીમ દ્વારા કી-જવાબ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા.સામાન્ય રીતે, આવું ન થવું જોઈએ કારણ કે તે ઉમેદવારની કારકિર્દીને ઘણી હદ સુધી અસર કરશે.એક પ્રતિભાશાળી ઉમેદવારને કેટલીકવાર મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડી શકે છે, જ્યારે એક ઉમેદવાર ખોટો જવાબ આપે તો પણ તેને તેના માટે ગુણ મળશે.

૩૨. તેથી, શું હું તેની ભૂલ સુધારવામાં અને ખાસ કરીને જ્યારે નિષ્ણાત સંસ્થાઓની મદદથી ભૂલ સુધારવામાં આવી હોય ત્યારે સમગ્ર રાજ્ય સરકારની કાર્યવાહીની નિંદા કરું?

૩૩. ઓછામાં ઓછું એક બાબત ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે મારે મારા પોતાના પર એ નક્કી કરવાની ક્વાયત હાથ ધરવી જોઈએ નહીં કે કયા જવાબો સાચા છે.મારી પાસે હિસાબના વિષયમાં નિપુણતા નથી.તેથી, આ બધા પ્રશ્નો નિષ્ણાતોની કાળજી લેવા માટે શ્રેષ્ઠ રીતે છોડવા જોઈએ.અરજદારો પણ તેમના કેસને સારો બનાવવા માટે કોઈ નક્કર, ભરોસાપાત્ર અથવા વિશ્વસનીય સામગ્રી રજૂ કરી શક્યા નથી કે તેઓએ પ્રશ્નોના જે જવાબો આપ્યા હતા તે સાચા હતા અને જવાબ કીમાં પુનરાવર્તન અથવા સુધારણા જરૂરી અથવા જરૂરી નહોતી.

૩૪. હવે સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયોથી સારી રીતે સમાધાન થયું છે કે તકનીકી અને વૈજ્ઞાનિક બાબતોમાં નિષ્ણાત સંસ્થાઓના તારણોમાં સામાન્ય રીતે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની તેમની સત્તાના ઉપયોગમાં અદાલતો દ્વારા અથવા બંધારણની કલમ ૧૩૬ અથવા

૩૨ હેઠળ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા દખલ કરવામાં આવશે નહીં.આ દરખાસ્ત માટે, સિસ્ટોપિક લેબોરેટરીઝ (પ્રાઇવેટ) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ડૉ. પ્રેમ ગુપ્તા અને અન્યો (૧૯૯૪) પૂરક (૧) એસ. સી. સી. ૧૬૦ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખી શકાય છે.આ નિર્ણયના ફકરા ૧૯ અને ૨૦ સ્પષ્ટપણે આ પ્રશ્નનો જવાબ આપે છે કે શું તકનીકી અને વૈજ્ઞાનિક બાબતોમાં નિષ્ણાત સંસ્થાના તારણોમાં અદાલત દ્વારા કલમ ૨૨૬ હેઠળ અથવા બંધારણની કલમ ૩૨ અથવા ૧૩૬ હેઠળ દખલ કરી શકાય છે.

૩૫. શિક્ષણ અને અદાલતોની ભૂમિકા પર વૈજ્ઞાનિક નિષ્ણાત સંસ્થાઓની ભૂમિકા એક સરળ નિયમ દ્વારા સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.જો તે શૈક્ષણિક નીતિનો પ્રશ્ન હોય અથવા શૈક્ષણિક બાબત સાથે સંકળાયેલો મુદ્દો હોય, તો કોર્ટ તેમના હાથ બંધ રાખે છે.જો કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈનું શિક્ષણના સંદર્ભમાં અથવા તેના સંબંધમાં અર્થઘટન, લાગુ અથવા અમલ કરવો પડે, તો અદાલતો પગલાં લેશે.અદ્વાહબાદ યુનિવર્સિટીના ડૉ. જે. પી. કુલશ્રેષ્ઠ વિરુદ્ધ કુલાધિપતિએ (૧૯૮૦) ૩ એસ. સી. સી. ૪૧૮ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું:

“ન્યાયાધીશોએ ત્યાં ઉતાવળ ન કરવી જોઈએ જ્યાં શિક્ષણવિદોને પણ ડર લાગે છે કે ત્યાં કોઈ સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ નથી, તે પ્રક્રિયાનો નિયમ છે કે અદાલતોએ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયોને દૂર કરવામાં અચકાવું જોઈએ.”

૩૬. મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ પરિતોષ ભુપેશકુમાર શેઠમાં (૧૯૮૪) ૪ એસ. સી. સી. ૨૭માં સુપ્રીમ કોર્ટે પુનરાવર્તન કર્યું છે:

“..... તકનિકી નિપુણતા અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને તેમને નિયંત્રિત કરતા વિભાગોની વાસ્તવિક રોજિંદી કામગીરીનો સમૃદ્ધ અનુભવ ધરાવતા વ્યાવસાયિક માણસો દ્વારા ઘડવામાં આવેલા મંતવ્યોની સરખામણીમાં શૈક્ષણિક બાબતોના સંબંધમાં શું સમજદાર, સમજદાર અને યોગ્ય છે તે અંગેના પોતાના મંતવ્યોને બદલવામાં અદાલતે અત્યંત અનિચ્છા દર્શાવવી જોઈએ.”

૩૭. હિમાચલ પ્રદેશ જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ મુકેશ ઠાકુર અને અન્ય (૨૦૧૦) ૬ એસ. સી. સી. ૭૫૮ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“ઉચ્ચ અદાલતને પ્રશ્નપત્રો અને ઉત્તરવહીઓની તપાસ કરવાની મંજૂરી નહોતી, ખાસ કરીને જ્યારે પંચે ઉમેદવારોની યોગ્યતાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યું હતું.જો પ્રશ્ન તૈયાર કરવામાં અથવા જવાબના મૂલ્યાંકનમાં વિસંગતતા હોય, તો તે પરીક્ષા આપતા તમામ ઉમેદવારો માટે હોઈ શકે છે અને માત્ર પ્રતિવાદી ૧ માટે નહીં.તે સંયોગની બાબત છે કે હાઈકોર્ટ કાયદા સંબંધિત ઉત્તરવહીઓની તપાસ કરી રહી હતી. જો તે ભૌતિકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર અને ગણિત જેવા અન્ય વિષયો હોત, તો આપણે એ સમજી શકતા નથી કે આવો અભ્યાસક્રમ હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવ્યો હોત કે કેમ.તેથી, અમારો વિચારશીલ અભિપ્રાય છે કે આવા અભ્યાસક્રમને ઉચ્ચ અદાલતમાં મંજૂરી નહોતી.”

૩૮. મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટની એક ખંડપીઠે રાશિદ સુહેલ સિદ્દીકી વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યના

કેસમાં કાયદાને નીચે મુજબ સમજાવ્યો છે:

“ઉપરોક્ત પ્રશ્નોની તપાસ અને તેની શુદ્ધતા અથવા અન્યથા પ્રવેશતા પહેલા, કાનપુર યુનિવર્સિટી વિરુદ્ધ સમીર ગુપ્તા, એ. આઈ. આર. ૧૯૮૩ એસ. સી. ૧૨૩૦ માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં સમાન સંજોગોમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી મુખ્ય જવાબ ખોટો સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને સાચો હોવાનું માનવું જોઈએ અને તર્કની અનુમાનિત પ્રક્રિયા દ્વારા અથવા તર્કસંગત બનાવવાની પ્રક્રિયા દ્વારા તેને ખોટો ન ઠેરવવો જોઈએ. તે સ્પષ્ટપણે ખોટું હોવાનું દર્શાવવું જોઈએ, એટલે કે, તે એવું હોવું જોઈએ કે કોઈ ચોક્કસ વિષયમાં સારી રીતે વાકેફ માણસોની કોઈ વાજબી સંસ્થા તેને યોગ્ય માનશે નહીં. એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે જો તે પાઠ્યપુસ્તકો અને સત્તાવાળાઓના આધારે પ્રશ્ન ખોટો હોવાનું જણાય છે, તો તે વિદ્યાર્થીઓને કલા જવાબ ન આપવા બદલ દંડ કરશે જે મુખ્ય જવાબ સાથે સુસંગત છે જે ખોટો હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે. સુપ્રીમ કોર્ટે આગળ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“બીજું, પેપર સેટર્સ દ્વારા આપવામાં આવતા મુખ્ય જવાબોને મધ્યસ્થ બનાવવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા એક પ્રણાલી ઘડવી જોઈએ. ત્રીજું, જો અંગ્રેજીના પ્રશ્નોનો હિન્દીમાં અનુવાદ કરવો હોય, તો હિન્દી ભાષાના નિષ્ણાતની અનુવાદક તરીકે નિમણૂક કરવી પૂરતી નથી. અનુવાદકને વૈજ્ઞાનિક પરિભાષાનો અર્થ અને અનુવાદની કળા ખબર હોવી જોઈએ. ચોથું, ‘મલ્ટિપલ ચોઇસ ઓબ્જેક્ટિવ ટાઇપ ટેસ્ટ’ ની પ્રણાલીમાં એ જોવા માટે કાળજી લેવી આવશ્યક છે કે અસ્પષ્ટ મહત્વ ધરાવતા પ્રશ્નો કાગળોમાં સેટ ન થાય.

હજી વધુ માર્ગદર્શન અભિજીત સેન વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય એર ૧૯૮૪ એસસી ૧૪૦૨ પરથી મેળવી શકાય છે, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલ

જવાબ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય તે પ્રમાણે સાચો હોવો જોઈએ.માત્ર એટલા માટે કે વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલા બંને જવાબો, એટલે કે મુખ્ય જવાબ આપનાર અને મુખ્ય જવાબ આપનાર, અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સાચા જવાબના સંદર્ભમાં ખોટા હોવાનું જણાયું હતું, વિદ્યાર્થી સફળ થઈ શકતો નથી.ઉપરોક્ત હેતુ માટે, આપણે કુ મોનિકા સિંઘાઈ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમ. પી. એમ. પી. નંબર ૨૫૭૬/૧૯૯૨ માં આ અદાલતના અન્ય નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ.”

૩૯. મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત ચુકાદામાં બેન્ચે આગળ નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“પ્ર. ૨૧ નંબર નીચેનામાંથી કયા વિટામિનમાં વિટામિન બી ૧ જોવા મળે છે?

જવાબો:(એ) ઇંડા

(બી) દૂધ

(સી) માંસ

(ડી) ચીસ્ટ

મુખ્ય જવાબ ડી

અરજદારની દલીલ છે કે એ. બી. સી. ડી. ના તમામ જવાબોમાં વિટામિન બી છે. તેમણે યુપીએસસી સિવિલ સર્વિસીસ પ્રિલિમિનરી એક્ઝામિનેશન્સ, ૧૯૯૧ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ જનરલ સ્ટડીઝ મેન્યુઅલ પર આધાર રાખ્યો છે.આની સામે, વિદ્વાન

એડિશનલ એડવોકેટ જનરલે પાન ૪૩૦ પર વર્ષ પુસ્તક ૧૯૯૧, સ્પર્ધા સફળતા સમીક્ષા શ્રેણીમાં સમાવિષ્ટ નિવેદન અમારા ધ્યાનમાં લાવ્યું છે, જે વાંચે છે:

“વિટામિન બી૧ કોમ્પ્લેક્સ ખમીર, લીલા શાકભાજી, અનાજ વગેરેમાં જોવા મળે છે.

અરજદારોની દલીલ છે કે ચારેય જવાબો સાચા હશે. બીજી બાજુ, વિદ્વાન એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ રજૂ કરે છે કે જે જોવાની જરૂર છે તે એ છે કે મુખ્ય જવાબની સૌથી નજીક છે, એટલે કે, ચીસ્ટમાં વિટામિન બી ૧ નું સૌથી વધુ પ્રમાણ છે. રિલાયન્સને અંજલિ વિરુદ્ધ ચેરમેન, પી. ઇ. બી., ૧૯૯૦ એમ. પી. એલ. જે. પેજ ૮૦ માં અહેવાલિત આ અદાલતના ચુકાદા પર મૂકવામાં આવ્યું છે, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે:

“એવું હોઈ શકે છે કે તેમના દ્વારા સાચા તરીકે પસંદ કરાયેલ જવાબ સંપૂર્ણ રીતે ખોટો ન હોય અથવા મુખ્ય જવાબની નજીકથી સાચો પણ હોય, પરંતુ પછી, જેમ આપણે ઉપર નિર્દેશ કર્યો છે તેમ, જ્યાં સુધી મુખ્ય જવાબ 'ખોટો' દર્શાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, મુખ્ય જવાબને સાચો જવાબ તરીકે સ્વીકારવો જોઈએ.”

આ બાબતના ઉપરોક્ત દ્રષ્ટિકોણમાં, તાત્કાલિક કિસ્સામાં, મુખ્ય જવાબ સાચો હોવાનું માનવામાં આવે છે અને તેમાં કોઈ નબળાઈ નથી.”

૪૦. આ બાબતની સંપૂર્ણ દ્રષ્ટિએ રાજ્ય સરકારે જે કર્યું તેમાં મને કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા અથવા મનસ્વીપણું દેખાતું નથી.

૪૧. હવે હું કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના સંદર્ભમાં અરજદારો વતી પ્રચાર કરવામાં આવેલી દલીલ સાથે વ્યવહાર કરું છું.

૪૨. મને ધ્યાનમાં લેવા દો કે શું અરજદારો માત્ર કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના આધારે કોઈ રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે કે કેમ.

૪૩. કાનૂની ભાષામાં કાયદેસરનો અર્થ એ છે કે જે કાયદેસર છે, કાયદા દ્વારા અથવા કાયદા અનુસાર કાયદેસર રીતે માન્ય છે, અપેક્ષા એટલે કોઈ ઘટનાની સંભાવના માટે અપેક્ષિત અથવા અપેક્ષિત વસ્તુની અપેક્ષા અથવા રાહ જોવાનું કાર્ય અથવા ઉદાહરણ અને અપેક્ષા મોટે ભાગે એક સંભાવના સાથે સંબંધિત હોય છે.હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ, ફોર્થ એડિશન, વોલ્યુમ ૧(૧) ૧૫૧ કાયદેસર અપેક્ષાઓમાં નીચેનાનો ઉલ્લેખ જોવા મળે છે:

“ખાનગી કાયદામાં આવી સારવાર મેળવવાનો કોઈ કાનૂની અધિકાર ન હોવા છતાં, વ્યક્તિને વહીવટી સત્તાની ચોક્કસ રીતે વર્તવાની કાયદેસર અપેક્ષા હોઈ શકે છે.અપેક્ષા ક્યાં તો પ્રતિનિધિત્વ અથવા સત્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા વચનથી ઊભી થઈ શકે છે, જેમાં ગર્ભિત પ્રતિનિધિત્વનો સમાવેશ થાય છે, અથવા ભૂતકાળની સુસંગત પ્રથાથી.કાયદેસરની અપેક્ષાના અસ્તિત્વના સંખ્યાબંધ જુદા જુદા પરિણામો હોઈ શકે છે; તે ન્યાયિક સમીક્ષા માટે અરજી કરવા માટે પરવાનગી માંગવાનો અધિકાર આપી શકે છે; તેનો અર્થ એ હોઈ શકે કે સત્તામંડળે અપેક્ષાઓને હરાવવા માટે જાહેર નીતિના કોઈ ઓવરરાઈડિંગ કારણ વગર આવું કરવાનું વાજબી ઠેરવવું જોઈએ નહીં; અથવા તેનો અર્થ એ હોઈ શકે કે, જો સત્તાધિકારી વ્યક્તિની કાયદેસરની અપેક્ષાને હરાવવા માટે દરખાસ્ત કરે છે, તો તેણે તેને આ બાબતે રજૂઆત કરવાની તક આપવી જોઈએ.અદાલતો પણ, ઉદાહરણ તરીકે,

લાઈસન્સિંગના કેસોમાં, મૂળ અરજીઓ, નવીકરણ માટેની અરજીઓ અને રદબાતલ વચ્ચે તફાવત કરે છે; જે પક્ષને લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યું છે તેને કાયદેસર અપેક્ષા હોઈ શકે છે કે જ્યાં સુધી કોઈ યોગ્ય કારણ ન હોય ત્યાં સુધી તેનું નવીકરણ કરવામાં આવશે, અને તેથી તે અનુદાન માટેના માત્ર અરજદાર કરતાં વધુ પ્રક્રિયાગત રક્ષણ માટે હકદાર હોઈ શકે છે.”

૪૪. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૯૮૮ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ધ્યાન દોર્યું છે કે કાયદેસરની અપેક્ષાની વિભાવના સૌપ્રથમ શિમટ વિરુદ્ધ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર હોમ અફેર્સ, (૧૯૬૯) ૨ ચે ૧૪૯ માં અંગ્રેજી કાયદામાં પ્રવેશી હતી, જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જે વિદેશીને મર્યાદિત સમયગાળા માટે યુનાઈટેડ કિંગડમમાં પ્રવેશવાની રજા આપવામાં આવી હતી તેને માન્ય સમય માટે રહેવાની મંજૂરી આપવાની કાયદેસર અપેક્ષા હતી અને જો તે પરવાનગી સમય સમાપ્ત થાય તે પહેલાં રદ કરવામાં આવી હતી, તો તે વિદેશીને રજૂઆત કરવાની તક આપવી જોઈએ.ત્યારબાદ આ ખ્યાલને સંખ્યાબંધ કિસ્સાઓમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો છે.એ. જી. ઓફ હોંગકોંગ વિરુદ્ધ એન. જી. યુએન શિઉ, (૧૯૮૩) ૨ એ. સી. ૬૨૯ માં લોર્ડ ફેઝરે જણાવ્યું હતું કે જાહેર સત્તામંડળ જે પ્રક્રિયા અનુસરશે તે તેના ઉપક્રમો દ્વારા બંધાયેલ છે, જો તેઓ તેની ફરજ સાથે વિરોધાભાસી ન હોય તો, હોંગકોંગ સરકાર દ્વારા પ્રતિવાદીને આપવામાં આવેલા વચનને લાગુ પડે છે કે દરેક કેસ તેના ગુણદોષ પર ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.કાઉન્સિલ ઓફ સિવિલ સર્વિસીસ યુનિયન વિરુદ્ધ સિવિલ સર્વિસ મંત્રી, (૧૯૮૪) ૩ ઓલ ઈ. આર. ૯૩૫ માં, એક પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું મંત્રીએ કર્મચારીઓની સલાહ લીધા વિના ટ્રેડ યુનિયનના સભ્યપદનો અધિકાર પાછો ખેંચવાનો નિર્ણય, જે અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર પરામર્શની નિયમિત પ્રથાના અસ્તિત્વથી ઉદ્ભવેલી તેમની કાયદેસર

અપેક્ષા હતી, તે માન્ય હતી.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મંત્રીની ફરજ છે કે તેઓ પ્રવર્તમાન પ્રથા અનુસાર કર્મચારીઓની સલાહ લે અને કર્મચારીને કાનૂની અધિકાર ન હોવા છતાં, તેમને કાયદેસર અપેક્ષા હતી કે પ્રવર્તમાન પ્રથા અને કર્મચારીને કાનૂની અધિકાર ન હોવા છતાં, તેમને કાયદેસર અપેક્ષા હતી કે પ્રવર્તમાન પ્રથાનું પાલન કરવામાં આવશે.રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધારે મંત્રી વતી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સલાહ ન લેવાનો નિર્ણય રાષ્ટ્રીય સુરક્ષાના કારણોસર લેવામાં આવ્યો હતો.કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

જો કોઈ વ્યથિત વ્યક્તિ એવું દર્શાવે કે જાહેર સત્તામંડળના કોઈ નિર્ણયથી તેને કોઈ લાભ અથવા લાભથી વંચિત કરીને અસર થઈ છે, જેનો તેને ભૂતકાળમાં આનંદ લેવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને જ્યાં સુધી તેને તેના પાછા ખેંચવાના કારણો અને તે કારણો પર ટિપ્પણી કરવાની તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અથવા તેને ખાતરી મળી ન હોય કે તેને ઉપાડ સામે રજૂઆતો કરવાની તક આપવામાં આવે તે પહેલાં તેને પાછો ખેંચવામાં આવશે નહીં ત્યાં સુધી તેને કાયદેસર રીતે આનંદ મેળવવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તેવી અપેક્ષા રાખી શકે છે, તો તેને ન્યાયિક સમીક્ષાની વિનંતી કરવાનો અધિકાર હતો.

જો કે, નોંધ લો,

છેલ્લા કેટલાક સમયથી કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતને ઘણા કિસ્સાઓમાં સેવામાં દબાવવામાં આવી રહ્યો છે, ખાસ કરીને કરારના ક્ષેત્રમાં જ્યારે વહીવટી કાયદામાં અંતર્ગત અસરોને પ્રચાર કરવામાં આવે છે,

સુપ્રીમ કોર્ટે ઉમેર્યું છે કે,

કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના અર્થ અને અવકાશને સમજાવતા આ વિષય પર આ અદાલતના કોઈ ચુકાદામાં અમે આવ્યા નથી, તેથી અમે આ તબક્કે તેની થોડી વધુ વિગતવાર તપાસ કરવા માંગીએ છીએ.

અને પ્રશ્નો પૂછો,

અપેક્ષા રાખનાર કોણ છે અને અપેક્ષાનું સ્વરૂપ શું છે?આવી અપેક્ષા ક્યારે કાયદેસર બને છે અને તેનો પાયો શું છે?કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતને આકર્ષતા કિસ્સાઓમાં નિર્ણય લેતી વખતે વહીવટી અધિકારીઓની ફરજો શું છે?

ત્યારબાદ સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત જવાબ નીચે મુજબ આપ્યો છે:

૨૮. સમય ત્રણ ગણો હાજર છે:જેમ આપણે તેનો અનુભવ કરીએ છીએ તેમ વર્તમાન, વર્તમાન સ્મૃતિ તરીકે ભૂતકાળ અને વર્તમાન અપેક્ષા તરીકે ભવિષ્ય.કાનૂની હેતુઓ માટે, અપેક્ષા અપેક્ષા જેવી જ ન હોઈ શકે.તે ઈચ્છા, ઈચ્છા અથવા આશાથી અલગ છે અને ન તો તે અધિકારના આધારે દાવો અથવા માંગ સમાન હોઈ શકે છે.એક ઈચ્છા, ઈચ્છા અથવા આશા ગમે તેટલી નિષ્ઠાવાન અને નિષ્ઠાવાન હોય અને ગમે તેટલા આત્મવિશ્વાસથી તે પૂર્ણ થાય તેવું લાગતું હોય, પણ તે પોતાની રીતે અડગ અપેક્ષા ન હોઈ શકે અને માત્ર નિરાશા જ કાયદાકીય પરિણામોને આકર્ષિત કરતી નથી.નૈતિક જવાબદારી તરફ દોરી જતી પવિત્ર આશા પણ કાયદેસરની અપેક્ષા ન હોઈ શકે.અપેક્ષાઓની કાયદેસરતાનું અનુમાન ત્યારે જ કરી શકાય છે જ્યારે તે રિવાજોના કાયદાની મંજૂરી અથવા નિયમિત અને કુદરતી ક્રમમાં અનુસરવામાં આવતી સ્થાપના પ્રક્રિયા પર આધારિત હોય.ફરીથી તે વાસ્તવિક અપેક્ષાથી અલગ પડે છે.આવી અપેક્ષાઓ ન્યાયી અને રક્ષણાત્મક હોવી જોઈએ.આવી દરેક

કાયદેસર અપેક્ષા પોતે જ અધિકારમાં ફળતી નથી અને તેથી તે પરંપરાગત અર્થમાં અધિકાર સમાન નથી.

૨૯. એ નોંધવું જોઈએ કે વહીવટી કાયદામાં કાયદેસર અપેક્ષાઓની વિભાવનાએ હવે નિઃશંકપણે પૂરતું મહત્વ પ્રાપ્ત કર્યું છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે કાયદેસર અપેક્ષા એ વહીવટી કાર્યવાહીની સમીક્ષા માટે અદાલતો દ્વારા રચાયેલી વિભાવનાઓની લાંબી સૂચિમાં નવીનતમ ભરતી છે અને આ રચના તેને કુદરતી ન્યાય, ગેરવાજબી, સ્થાનિક અધિકારીઓની વિશ્વાસુ ફરજ અને ભવિષ્યમાં, કદાચ પ્રમાણસરના સિદ્ધાંત જેવા સિદ્ધાંતોની બાજુમાં સ્થાન લે છે. વહીવટી કાયદામાં એચ. ડબલ્યુ. આર. વેડની છઠ્ઠી આવૃત્તિ પાનું ૪૨૪ આ રીતે વાંચે છે:

આ ખુલાસા કરનારા નિર્ણયો છે. તેઓ દર્શાવે છે કે અદાલતો હવે અપેક્ષા રાખે છે કે સરકારી વિભાગ તેમના પ્રકાશિત નિવેદનોને માન આપે અથવા નાગરિક સાથે સંપૂર્ણ વ્યક્તિગત વિચારણા સાથે વ્યવહાર કરે. અહીં ગેરવાજબીતાના સ્વરૂપમાં અન્યાય કુદરતી ન્યાયના ઉદ્ધંધનના સ્વરૂપમાં અન્યાયનો નજીક આવે છે, અને કાયદેસરની અપેક્ષાનો સિદ્ધાંત બંને સંદર્ભોમાં કામ કરી શકે છે. વધુમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રક્રિયાગત, નિષ્પક્ષતાના વિરોધમાં મૂળ સિદ્ધાંત, અવરોધ અને ગેરમાર્ગે દોરતી સલાહ વિશેના કેટલાક સ્થાપિત નિયમોને નબળા પાડી શકે છે, જે અન્યાયી રીતે કામ કરે છે. લોર્ડ સ્કારમેને ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે સત્તાના કથિત ઉપયોગમાં અન્યાય એ સત્તાનો દુરુપયોગ અથવા અતિશયતા સમાન હોઈ શકે છે, અને આ એક મહત્વપૂર્ણ સામાન્ય સિદ્ધાંતમાં વિકસિત થવાની સંભાવના છે.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં પાન પર ૨૨ પર અન્ય એક ફકરો આ રીતે વાંચે છે:

હકીકતમાં સાંભળવાના અધિકારને મર્યાદિત કરવાના હેતુથી કાયદામાં કાયદેસરની અપેક્ષા રજૂ કરવામાં આવી હતી.તેણે તેની પ્રથમ રજૂઆત એવા કેસમાં કરી હતી જ્યાં સાયન્ટોલોજીના વિદેશી વિદ્યાર્થીઓને ગૃહ સચિવ દ્વારા નીતિના અધિનિયમ તરીકે તેમની પ્રવેશ પરવાનગી લંબાવવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમણે જાહેરાત કરી હતી કે આ સંપ્રદાયને કોઈ વિવેકાધીન લાભો આપવામાં આવશે નહીં.અપીલ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે તેમને માન્ય સમય કરતાં વધુ સમય લંબાવવાની કોઈ કાયદેસર અપેક્ષા નથી અને તેથી સુનાવણીનો કોઈ અધિકાર નથી, જો કે તે સમયની અંદર તેમની પરવાનગી રદ કરવી એ કાયદેસરની અપેક્ષાથી વિપરીત હશે.નીતિના સત્તાવાર નિવેદનો, તેથી, કાયદેસરની અપેક્ષા રદ કરી શકે છે, જેમ તેઓ તેને બનાવી શકે છે, જેમ ઉપર જોવામાં આવ્યું છે.એક અલગ સંદર્ભમાં, જ્યાં કાર ભાડે રાખનારા ડ્રાઇવરોએ ઘણી માન્યતાઓ અને અવેતન દંડ સાથે એરપોર્ટ બાય કાયદાઓ સામે આદતનાં રૂપે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો, ત્યાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે એરપોર્ટ ઓથોરિટી દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવે તે પહેલાં તેમની સુનાવણીની કાયદેસર અપેક્ષા નહોતી.

કાયદેસરની અપેક્ષા વિશે કહેવતમાં થોડી અસ્પષ્ટતા છે, જેનો અર્થ એ હોઈ શકે કે વાજબી સુનાવણીની અપેક્ષા અથવા લાઇસન્સની અપેક્ષા અથવા અન્ય લાભ જે માંગવામાં આવી રહ્યો છે.પરંતુ બંને કિસ્સાઓમાં પરિણામ સમાન હોય છે; કાયદેસર અપેક્ષાઓની ગેરહાજરી જાહેર સત્તામંડળને સુનાવણીથી મુક્ત કરશે.”

૪૫. કેટલાક કિસ્સાઓમાં એક પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું કાયદેસરની અપેક્ષાઓની વિભાવના માત્ર પ્રક્રિયા પર જ અસર કરે છે કે શું તે પણ નોંધપાત્ર અસર કરી શકે છે અને જો એમ હોય તો કેટલી હદ સુધી.ન્યૂ સાઉથ વેલ્સ માટે એટર્ની જનરલવિરુદ્ધ કિવન, (૧૯૯૦) ૬૪ ઓસ્ટ્રેલિયન લો જર્નલ \* \* રિપોર્ટ્સ ૩૨૭ એ ઓસ્ટ્રેલિયાનો એક કેસ છે જેમાં આ પાસા સાથે

વ્યવહાર કરવામાં આવે છે.તે કિસ્સામાં સ્થાનિક અદાલતોના કાયદાએ પેટી સેશન્સની અદાલતોને નાબૂદ કરી અને તેનું સ્થાન સ્થાનિક અદાલતોએ લીધું.કાયદાની કલમ ૧૨ રાજ્યપાલને નવી અદાલત પ્રણાલીમાં કોઈ પણ લાયક વ્યક્તિની મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે નિમણૂક કરવાની સત્તા આપે છે.મિસ્ટર કિવન, જે જૂની પ્રણાલી હેઠળ કોર્ટ ઓફ પેટી સેશન્સના પ્રભારી સ્ટાઇપેન્ડરી મેજિસ્ટ્રેટ હતા, તેમણે નવી પ્રણાલી હેઠળ નિમણૂક માટે અરજી કરી હતી, પરંતુ તેનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો.તેને પડકારવામાં આવ્યો હતો.અપીલ અદાલતે આ પડકારને એ આધાર પર સમર્થન આપ્યું હતું કે પસંદગી સમિતિએ તેમને તેની સામગ્રીની નોટિસ આપ્યા વિના તેમના પર પ્રતિકૂળ અહેવાલને ધ્યાનમાં લીધો હતો.હાઈકોર્ટ સમક્ષ તે આદેશ સામે એટર્ની જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલમાં, મિસ્ટર કિવન વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેમની પાસે કાયદેસરની અપેક્ષા છે કે તેમની અરજીને તેના પોતાના ગુણદોષ પર ધ્યાનમાં લેતા તેમના ભૂતપૂર્વ સાથીદારો જેવી જ રીતે તેમની સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવશે.સિદ્ધાંતની મૂળ અસરની પ્રકૃતિ પર આવતા, બ્રેનન, ન્યાયાધીશે અવલોકન કર્યું હતું કે કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતથી તે દરવાજો ખુલ્લો ન થવો જોઈએ જે કોર્ટને ગુણદોષ પર સમીક્ષામાંથી બહાર કાઢે છે અને અદાલતોએ ગુણદોષના પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં વહીવટી કૃત્યો અથવા નિર્ણયોને રદ કરીને અતિક્રમણ ન કરવું જોઈએ જે અપેક્ષાઓ પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.એ જ કિસ્સામાં મેસન, સી. જે. નો મત હતો કે જો કાયદેસરની અપેક્ષાઓને નોંધપાત્ર રક્ષણ આપવું હોય તો તે નિર્ણય લેનારને આખરે નિર્ણય લેવાથી અટકાવીને ગુણદોષ પર વહીવટી નિર્ણયોમાં નિર્ણાયક દખલગીરીનો વાંધો ઉઠાવશે, જેને તે સંજોગોમાં સૌથી યોગ્ય માને છે.

જડ. ગૃહ વિભાગના આર. વી. સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ, એક્સ પાર્ટી રેકૉર્ડ, (૧૯૮૭) ૨ ઓલ ઇ. આર. ૫૧૮, ટેલર, જે. માં ઉપરોક્ત કેટલાક કેસોમાં નિર્ધારિત રેશનનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી આ રીતે ધારવામાં આવ્યું હતું:

“આ સત્તાવાળાઓ પર હું તારણ કાઢું છું કે કાયદેસર અપેક્ષાઓનો સિદ્ધાંત સારમાં ન્યાયી રીતે કાર્ય કરવાની ફરજ લાદે છે. જ્યારે મોટાભાગના કેસો સંબંધિત છે, જેમ કે લોર્ડ રોસ્કિલે કહ્યું હતું કે, સાંભળવાના અધિકાર સાથે, મને નથી લાગતું કે સિદ્ધાંત એટલો મર્યાદિત છે. ખરેખર, એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં પૂર્વધારણા સાંભળવાનો કોઈ અધિકાર નથી, તે વાજબી વ્યવહાર માટે વધુ મહત્વપૂર્ણ માનવામાં આવી શકે છે કે મંત્રી દ્વારા તે કેવી રીતે આગળ વધશે તે અંગે આપેલું વચન અથવા વચન પાળવું જોઈએ. અલબત્ત, આવા વચન અથવા ઉપક્રમ તેની વૈધાનિક ફરજ અથવા તેની ફરજ સાથે વિરોધાભાસી ન હોવા જોઈએ, જેમ કે અહીં, વિશેષાધિકાર શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં. હું રાજ્ય સચિવના વકીલની રજૂઆતને સ્વીકારું છું કે પ્રતિવાદી તેની વિવેકબુદ્ધિને અપરોધી શકતો નથી. નીતિ જાહેર કરીને તે તેને બદલવાની કોઈપણ સંભવિત જરૂરિયાતને અટકાવતો નથી. પરંતુ પછી જો વર્તમાન નીતિને પ્રકાશિત કરવાની પ્રથા રહી હોય, તો નવી નીતિને પ્રકાશિત કરવા માટે ન્યાયી રીતે વ્યવહાર કરવો તેના પર ફરજિયાત હોઈ શકે છે, સિવાય કે તે ફરીથી તેની ફરજો સાથે વિરોધાભાસી હોય. જો રાષ્ટ્રીય સુરક્ષાના કારણોસર અહીં માપદંડ બદલવાની જરૂર હોત, તો તેમાં કોઈ શંકા નથી કે પ્રતિવાદી

તેમને બદલી શક્યા હોત.જો તે કારણો તેમને નવા માપદંડ પ્રકાશિત કરવાથી પણ અટકાવતા હોત, તો તેમાં કોઈ શંકા નથી કે તેઓ આમ કરવાથી દૂર રહી શક્યા હોત.તેમણે માપદંડ રાખવાનું પણ નક્કી કર્યું હતું પરંતુ રાષ્ટ્રીય સુરક્ષાના કારણોસર આ એક જ કેસમાં તેમનાથી અલગ થઈ ગયા હતા, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે તે કારણોસર તેમને જીસીએચક્યૂ કેસની જેમ ન્યાયિક સમીક્ષાનો બચાવ કરવાની તક મળી હોત.”

૪૭. બ્રીન વિરુદ્ધ અમાલગામેટેડ એન્જિનિયરિંગ યુનિયન, (૧૯૭૧) ૨ ક્વીન બેન્ચ ડિવિઝન ૧૭૫ માં, લોર્ડ ડેનિંગે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“જો કોઈ વ્યક્તિ એવા વિશેષાધિકારની માંગ કરે છે કે જેના માટે તેનો કોઈ ચોક્કસ દાવો નથી, જેમ કે કોઈ પદ અથવા અન્ય પદ પર નિમણૂક, તો તેને એક શબ્દ પણ બોલ્યા વિના નકારી શકાય છે.તેને સાંભળવાની જરૂર નથી.કોઈ સમજૂતી આપવાની જરૂર નથી; રિમટ વિરુદ્ધ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર હોમ અફેર્સ (૧૯૬૯) ૨ ચે ૧૪૯,૧૭૦૧૭૧ માં ટાંકવામાં આવેલા કેસો જુઓ.પરંતુ જો તે એવી વ્યક્તિ છે કે જેની સંપત્તિ દાવ પર છે, અથવા જે તેની આજીવિકાથી વંચિત છે, તો તેને કેમ નકારી કાઢવામાં આવી રહ્યો છે તેનું કારણ આપવું જોઈએ, અને તેને સાંભળવાની તક આપવી જોઈએ.હું આગળ વધીશ.જો તે એવો વ્યક્તિ હોય કે જેની પાસે કોઈ અધિકાર અથવા હિત હોય, અથવા કોઈ કાયદેસરની અપેક્ષા હોય કે જેની સુનાવણી વિના અથવા આપેલા કારણો વિના તેને વંચિત રાખવો યોગ્ય નહીં હોય, તો કેસની માંગ મુજબ તેને આ પરવડે તે જોઈએ.”

૪૮. જ્યારે કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના આધારે પડકાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે સર્વોચ્ચ અદાલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે, તે કોઈ પણ સ્પષ્ટ અધિકારની ગેરહાજરીમાં વહીવટી

અધિકારીઓ પાસેથી સીધી રીતે રાહતનો દાવો કરવાનો અવકાશ આપશે નહીં. આવી કાયદેસર અપેક્ષાઓના રક્ષણ માટે અપેક્ષાઓની પરિપૂર્ણતાની જરૂર નથી જ્યાં ઓવરરાઈડિંગ જાહેર હિત અન્યથા જરૂરી છે અથવા છેલ્લી ઘડીએ સ્થિતિ બદલાય છે દા. ત. નીતિમાં ફેરફાર, નિયમો અને નિયમોમાં સુધારો વગેરે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં કોઈ વ્યક્તિની કાયદેસરની અપેક્ષા કોઈ ચોક્કસ નિર્ણય લઈને પૂર્ણ થતી નથી, ત્યારે નિર્ણય લેનારે કેટલાક ઓવરરાઈડિંગ જાહેર હિત દર્શાવીને આવી અપેક્ષાના અસ્વીકારને યોગ્ય ઠેરવવો જોઈએ.

૪૯. જે વ્યક્તિ કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંત પર પોતાનો દાવો રજૂ કરે છે, પ્રથમ વખતમાં, સૌથી વધુ સંતુષ્ટ થાય છે કે એક પાયો છે અને તેથી આવા દાવો કરવાનો અધિકાર ધરાવે છે. આ જ બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, આવી કાયદેસરની અપેક્ષાઓને જન્મ આપતા ઘણા પરિબળો હાજર હોવા જોઈએ. સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલો નિર્ણય મનસ્વી, ગેરવાજબી અને જાહેર હિતમાં લેવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાવું જોઈએ. જો તે નીતિનો પ્રશ્ન હોય, તો નીતિમાં ફેરફાર કરીને પણ, કોર્ટ આવા નિર્ણયમાં દખલ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. આપેલ કિસ્સામાં કાયદેસરની અપેક્ષાઓને જન્મ આપતા આવા તથ્યો અને સંજોગો છે કે કેમ તે મુખ્યત્વે હકીકતનો પ્રશ્ન હશે. જો આ પરીક્ષણો સંતોષાય છે અને જો અદાલતને સંતોષ થાય છે કે કાયદેસરની અપેક્ષાનો કેસ કરવામાં આવ્યો છે, તો પછીનો પ્રશ્ન એ હશે કે શું આવી કાયદેસરની અપેક્ષાને અસર કરતા નિર્ણય લેવામાં આવે તે પહેલાં સુનાવણીની તક આપવામાં નિષ્ફળતા, ન્યાયની નિષ્ફળતામાં પરિણમી છે અને શું તે આધાર પર નિર્ણય રદ થવો

જોઈએ.જો એમ હોય તો રાહત શું હોવી જોઈએ તે ફરીથી એક બાબત છે જે ઘણા પરિબલો પર આધારિત હશે.

૫૦. ભારત સંઘ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે શિમ્ડસ કેસ (૧૯૬૯ (૨) ચે ૧૪૯) માંથી ટાંક્યું છે:

“.....જો આપેલ કેસમાં કાયદેસરની અપેક્ષા નકારી કાઢવી એ બાંધધરીકૃત અધિકારોનો ઈનકાર કરવા સમાન છે અથવા તે મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ, અન્યાયી અથવા પક્ષપાતી, ઘોર દુરુપયોગ અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે, તો તેની કલમ ૧૪ ને આકર્ષતા જાણીતા આધારો પર પૂછપરછ કરી શકાય છે પરંતુ માત્ર કાયદેસરની અપેક્ષા પર આધારિત દાવો હકીકતમાં આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરવાનો અધિકાર આપી શકતો નથી.તે વિચારણા કરવાના આધારોમાંથી એક હોઈ શકે છે પરંતુ કોર્ટે પડદો ઉપાડવો જોઈએ અને જોવું જોઈએ કે શું નિર્ણય હસ્તક્ષેપની બાંધધરી આપતા આ સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે કે કેમ.તે હકીકતો અને આવા તથ્યોને લાગુ પડતા વહીવટી કાયદાના માન્ય સામાન્ય સિદ્ધાંતો અને કાયદેસરની અપેક્ષાના ખ્યાલ પર ઘણો આધાર રાખે છે, જે વહીવટી કાર્યવાહીની સમીક્ષા માટે અદાલતો દ્વારા રચાયેલી વિભાવનાઓની લાંબી સૂચિમાં નવીનતમ ભરતી છે, તે લાગુ પડતી સામાન્ય કાનૂની મર્યાદાઓ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં વહીવટી સત્તાના ભાવિ ઉપયોગની રીતને બંધનકર્તા હોવી જોઈએ.જો અનુસરવામાં આવે તો કાયદેસરની અપેક્ષા એ ચાવી નથી જે કુદરતી ન્યાયના ખજાનાને ખોલે છે અને તે દરવાજાઓને ખોલવા જોઈએ નહીં જે કોર્ટને ગુણદોષ પર સમીક્ષામાંથી બહાર કાઢે છે, ખાસ કરીને જ્યારે અટકળો અને અનિશ્ચિતતાનું તત્વ તે જ ખ્યાલમાં સહજ છે.ન્યૂ સાઉથ વેલ્સના એટર્ની જનરલના કેસમાં ચેતવણી આપવામાં આવી છે તેમ અદાલતોએ પોતાને પ્રતિબંધિત કરવા જોઈએ અને આવા દાવાઓને કાયદેસરની મર્યાદાઓ સુધી મર્યાદિત કરવા જોઈએ.તે એક સારી ચેતવણી છે.અન્યથા કરાર, લાઈસન્સ વગેરેમાં નિહિત હિતો ધરાવતો

સાધનસંપન્ન વાદી, પોતાના હિતોને આગળ વધારવા માટે નિર્દેશક સિદ્ધાંતો દ્વારા ફરજિયાત કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓને નિષ્ફળ બનાવવામાં સફળતાપૂર્વક સામેલ થઈ શકે છે. સાવચેતી, ખાસ કરીને બદલાતી પરિસ્થિતિમાં, વધુ મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે.

૫૧. સચિવ, કર્ણાટક રાજ્ય વિરુદ્ધ ઉમાદેવી ૨૦૦૬ (૪) એસ. સી. સી. ૧ માં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે એવા સંજોગોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે જેમાં કાયદેસરની અપેક્ષાના સિદ્ધાંતને આ રીતે લાગુ કરી શકાય છે:

"આ સિદ્ધાંત લાગુ કરી શકાય છે જો વહીવટી સત્તામંડળના નિર્ણયો વ્યક્તિને કોઈ લાભ અથવા લાભથી વંચિત કરીને અસર કરે છે જે (૧) ભૂતકાળમાં તેને નિર્ણય લેનાર દ્વારા માણવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને જ્યાં સુધી તેને તેને પાછા ખેંચવા માટેના કેટલાક તર્કસંગત આધારો જણાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવાની કાયદેસર અપેક્ષા રાખી શકાય છે, જેના પર તેને ટિપ્પણી કરવાની તક આપવામાં આવી છે; અથવા (૨) તેને નિર્ણય લેનાર પાસેથી ખાતરી મળી છે કે તેમને પ્રથમ દલીલ કરવા માટે કારણોને આગળ વધારવાની તક આપ્યા વિના તેમને પાછા ખેંચવામાં આવશે નહીં."

૫૨. અન્ય બંધારણીય ખંડપીઠે આ સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કરતા કોન્ફેડરેશન ઓફ એક્સ સર્વિસમેન એસોસિએશન્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૨૦૦૬ (૮) જે. ટી. ૫૪૭ માં આ રીતે અવલોકન કર્યું હતું:

"તેમાં કોઈ શંકા નથી કે વહીવટી કાયદા અને ખાસ કરીને 'ન્યાયિક સમીક્ષા' સંબંધિત કાયદાના વિકાસમાં આ સિદ્ધાંતનું મહત્વપૂર્ણ સ્થાન છે. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત હેઠળ, વ્યક્તિને લાભ મેળવવાનો કાયદાકીય અધિકાર ન હોવા છતાં વહીવટી સત્તા દ્વારા ચોક્કસ રીતે વર્તવામાં આવે તેવી વાજબી અથવા કાયદેસર અપેક્ષા હોઈ શકે છે. આવી સ્થિતિમાં, જો કોઈ વહીવટી સત્તા દ્વારા તેના હિતોને પ્રતિકૂળ અસર કરતો નિર્ણય લેવામાં આવે, તો તેને લાભની સતત પ્રાપ્તિ, લાભ અથવા વિશેષાધિકાર મેળવવાની કાયદેસર અપેક્ષા જે તેણે સમગ્ર સમય દરમિયાન માણ્યો છે તેના પ્રકાશમાં ન્યાયી ફરિયાદ હોઈ શકે છે. આવી અપેક્ષા કાં તો સ્પષ્ટ વચનમાંથી અથવા સુસંગત વ્યવહારમાંથી ઊભી થઈ શકે છે જે અરજદાર વાજબી રીતે ચાલુ રાખવાની અપેક્ષા રાખી શકે છે.

"આવા કિસ્સાઓમાં, તેથી, કોર્ટ ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરવા માટે વહીવટી સત્તાને આગ્રહ કરી શકશે નહીં પરંતુ તેમ છતાં તેને ન્યાયી રીતે કાર્ય કરવા માટે આગ્રહ કરી શકે છે. આ સિદ્ધાંત એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે સારો વહીવટ વાજબીતાના પાલનની માંગ કરે છે અને જ્યાં તેણે કાયદાની જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પણ લાંબા સમય સુધી કોઈ ચોક્કસ પ્રથા અપનાવી હોય, તો તેણે તેના નાગરિકોને મેળવેલા લાભ અથવા વિશેષાધિકારથી વંચિત કર્યા વિના આવી પ્રથાનું પાલન કરવું જોઈએ.

૫૩. આમ, ઉપરોક્તમાંથી ઓછામાં ઓછી એક બાબત સ્પષ્ટ છે કે કોઈ રાહત માત્ર કાયદેસર અપેક્ષાઓના સિદ્ધાંતના આધારે આપવી જોઈએ નહીં.

૫૪. ભારત સંઘ વિરુદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૯૮૮ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે જો આપેલ કેસમાં કાયદેસરની અપેક્ષાનો ઇનકાર એ અધિકારની બાંધધરીનો ઇનકાર કરવા સમાન છે અથવા મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ, અન્યાયી અથવા પક્ષપાતી, સત્તાનો ઘોર દુરુપયોગ અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે, તો તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ ને આકર્ષતા જાણીતા આધારો પર સવાલ કરી શકાય છે, પરંતુ વધુ કંઈ વિના માત્ર કાયદેસરની અપેક્ષા પર આધારિત દાવો હકીકતમાં તે સિદ્ધાંતોનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર આપી શકતો નથી અને તે વિચારણા કરવાના આધારોમાંથી એક હોઈ શકે છે, પરંતુ કોર્ટે પડદો હટાવવો જોઈએ અને જુઓ કે શું નિર્ણય હસ્તક્ષેપની બાંધધરી આપતા તે સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે. અદાલતે એવું પણ માન્યું હતું કે તે હકીકતો અને આવા તથ્યોને લાગુ પડતા વહીવટી કાયદાના માન્ય સામાન્ય સિદ્ધાંતો અને કાયદેસર અપેક્ષાઓની વિભાવના પર ખૂબ આધાર રાખે છે, તે લાગુ પડતી સામાન્ય કાનૂની મર્યાદા સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં વહીવટી સત્તાના ભાવિ ઉપયોગની રીતને બંધનકર્તા હોવી જોઈએ. કોર્ટે કહ્યું (પાનું ૧૦૨૧, પેરા ૩૬ પર):

“તે અનુસરે છે કે કાયદેસરની અપેક્ષાનો ખ્યાલ “કુદરતી ન્યાયના ખજાનાને ખુદી પાડતી ચાવી નથી અને તેણે તે દરવાજાને ખોલવા જોઈએ નહીં જે કોર્ટને ગુણદોષ પર સમીક્ષામાંથી બહાર કાઢે છે”, ખાસ કરીને જ્યારે અટકળો અને અનિશ્ચિતતાનું તત્વ તે જ ખ્યાલમાં સહજ હોય.”

૫૫. ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ કામઘેનુ કેટલ ફીડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૩ એસ. સી. ૧૬૦૧ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે દર્શાવેલા અવલોકનો કર્યા હતા:

“કરારના ક્ષેત્રમાં અન્ય તમામ રાજ્યની ક્રિયાઓની જેમ, રાજ્ય અને તેના તમામ સાધનોએ બંધારણની કલમ ૧૪નું પાલન કરવું પડશે, જેમાં બિન-મનસ્વીતા એ એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. જાહેર કાયદામાં કોઈ નિરંકુશ વિવેકબુદ્ધિ નથી. જાહેર સત્તામંડળ પાસે તેનો ઉપયોગ માત્ર જાહેર હિત માટે કરવાની સત્તા હોય છે. આ વાજબી રીતે વર્તવાની અને ‘ક્રિયામાં નિષ્પક્ષતા’ ધરાવતી પ્રક્રિયા અપનાવવાની ફરજ લાદે છે. સારા વહીવટના ભાગરૂપે આ જવાબદારીનું યોગ્ય પાલન દરેક નાગરિકમાં રાજ્ય અને તેના સાધનો સાથેની તેમની ક્રિયાપ્રતિક્રિયામાં ન્યાયી રીતે વર્તવાની વાજબી અથવા કાયદેસર અપેક્ષા ઉભી કરે છે, જેમાં આ તત્વ તમામ રાજ્ય ક્રિયાઓમાં નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાનો જરૂરી ઘટક બનાવે છે. રાજ્યની કાર્યવાહીમાં બિન-મનસ્વીપણાની આ જરૂરિયાતને સંતોષવા માટે, તેથી, નિર્ણયથી પ્રભાવિત થવાની સંભાવના ધરાવતી વ્યક્તિઓની વાજબી અથવા કાયદેસરની અપેક્ષાઓ પર વિચાર કરવો અને તેને યોગ્ય મહત્વ આપવું જરૂરી છે અથવા અન્યથા સત્તાના ઉપયોગમાં અન્યાય એ આપેલ કેસમાં નિર્ણયની પ્રામાણિકતાને અસર કરવા ઉપરાંત દુરુપયોગ અથવા સત્તાનો અતિરેક હોઈ શકે છે. આ રીતે લેવામાં આવેલા નિર્ણયને મનસ્વીપણાના આધારે પડકારવામાં આવશે. કાયદાનું શાસન સત્તાના ઉપયોગમાં વિવેકબુદ્ધિને સંપૂર્ણપણે દૂર કરતું નથી, કારણ કે તે અવાસ્તવિક છે, પરંતુ ન્યાયિક સમીક્ષા દ્વારા તેની કવાયત પર નિયંત્રણની જોગવાઈ કરે છે.”

“આવી પરિસ્થિતિમાં નાગરિકની માત્ર વાજબી અથવા કાયદેસરની અપેક્ષા પોતે જ એક અલગ લાગુ કરી શકાય તેવો અધિકાર ન હોઈ શકે, પરંતુ તેના પર વિચાર કરવામાં અને તેને

યોગ્ય મહત્વ આપવામાં નિષ્ફળતા નિર્ણયને મનસ્વી બનાવી શકે છે, અને આ રીતે કાયદેસરની અપેક્ષા પર યોગ્ય વિચારણા કરવાની જરૂરિયાત બિન-મનસ્વીતાના સિદ્ધાંતનો એક ભાગ બનાવે છે, જે કાયદાના શાસનનો જરૂરી સહવર્તી છે. દરેક કાયદેસર અપેક્ષા એ એક સુસંગત પરિબળ છે જે વાજબી નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં યોગ્ય વિચારણાની જરૂર છે. દાવેદારની અપેક્ષા સંદર્ભમાં વાજબી અથવા કાયદેસર છે કે કેમ તે દરેક કેસમાં હકીકતનો પ્રશ્ન છે. જ્યારે પણ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે, ત્યારે તે દાવેદારની ધારણા અનુસાર નહીં પરંતુ વ્યાપક જાહેર હિતમાં નક્કી કરવામાં આવે છે, જેમાં અન્ય વધુ મહત્વપૂર્ણ વિચારણાઓ દાવેદારની કાયદેસરની અપેક્ષા કરતાં વધુ હોઈ શકે છે. આ રીતે જાહેર સત્તામંડળનો પ્રામાણિક નિર્ણય બિન-મનસ્વીપણાની જરૂરિયાતને સંતોષશે અને ન્યાયિક તપાસનો સામનો કરશે. કાયદેસર અપેક્ષાઓનો સિદ્ધાંત કાયદાના શાસનમાં આત્મસાત થાય છે અને આપણી કાનૂની વ્યવસ્થામાં આ રીતે અને આ હદ સુધી કાર્ય કરે છે.”

૫૬. આમ, તે સાચું હોઈ શકે છે કે દરેક ઉમેદવારને એકવાર આ પદ પર નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને દોઢ વર્ષના સમયગાળા માટે કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, તેમની કાયદેસર અપેક્ષા હોઈ શકે છે કે તેમની સેવાઓ હવે ચાલુ રહેશે કારણ કે આ પદ પર તેમની નિમણૂક માન્ય હતી. જો કે, આનો અર્થ એ નથી કે પછીના તબક્કે વર્તમાન કેસની જેમ જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને સરકાર તે મુજબ કાર્ય કરી શકતી નથી. કાયદેસર અપેક્ષા વિવિધ સ્વરૂપોમાં આવી શકે છે અને તેના અસ્તિત્વ માટે વિવિધ પ્રકારના સંજોગો જવાબદાર છે. મોટા ભાગે તેઓ કરારની ક્વાયત, સરકાર દ્વારા અનુદાનની વહેંચણી અથવા અન્ય કોઈ સમાન પરિસ્થિતિમાં ઉદભવે છે. કાયદેસરની અપેક્ષાના અસ્તિત્વના વિવિધ પરિણામો હોઈ શકે છે; તે ન્યાયિક સમીક્ષા માટે અરજી કરવા માટે પરવાનગી માંગવાનો અધિકાર આપી શકે છે, તેનો

અર્થ એ હોઈ શકે કે સત્તામંડળે તેના આમ કરવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે જાહેર નીતિના કોઈ ઓવરરાઈડિંગ કારણ વગર અપેક્ષાઓને હરાવવા માટે કાર્ય ન કરવું જોઈએ.કાયદેસર અપેક્ષાઓનો સિદ્ધાંત વહીવટી સત્તાવાળાઓ પાસેથી સીધા રાહતનો દાવો કરવા માટે અવકાશ આપતો નથી કારણ કે તેમાં કોઈ સ્ટ્રિક્ટીફાઈડ અધિકાર સામેલ નથી.આવી કાયદેસર અપેક્ષાઓના રક્ષણ માટે અપેક્ષાઓની પરિપૂર્ણતાની જરૂર નથી જ્યાં ઓવરરાઈડિંગ જાહેર હિત અન્યથા જરૂરી છે.ટૂંકમાં કહીએ તો, જ્યાં કોઈ ચોક્કસ નિર્ણય લેવાથી વ્યક્તિની કાયદેસરની અપેક્ષા પૂર્ણ થતી નથી, ત્યારે નિર્ણય લેનારે કેટલાક ઓવરરાઈડિંગ જાહેર હિત દર્શાવીને આવા મૂળ રક્ષણના અસ્વીકારને ન્યાયી ઠેરવવો જોઈએ.તેથી, જો આવી અપેક્ષાના મૂળ રક્ષણ પર વિચાર કરવામાં આવે તો પણ તે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિને સંપૂર્ણ અધિકાર આપતું નથી.તે ફક્ત એવા સંજોગોને સુનિશ્ચિત કરે છે કે જેમાં તે અપેક્ષા નકારી શકાય અથવા પ્રતિબંધિત થઈ શકે.કાયદેસર અપેક્ષા અધિકાર કરતાં ઓછી હોવાથી તે જાહેર ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે અને ખાનગી કાયદાના ક્ષેત્રમાં નહીં અને અમુક હદ સુધી આવી કાયદેસર અપેક્ષાને બાંધધરી ન હોવા છતાં સુરક્ષિત રાખવી જોઈએ.

૫૭. હું ન્યૂ સાઉથ વેલ્સ માટે એટર્ની જનરલના કેસ (૧૯૬૦) ૬૪ એયુએસ એલજેઆર ૩૨૭ ના કેસમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ટાંકીને કાયદેસરની અપેક્ષાઓના મુદ્દાને વિરામ આપી શકું છું.

*“કોઈ વ્યક્તિની કાયદેસરની અપેક્ષાઓની નિરાશાને ટાળવાના આધારે વહીવટી સત્તાના*

*ઉપયોગને નાબૂદ કરવો એ અદાલતોને વ્યવહારવાદના લક્ષણવિહીન સમુદ્ર પર મૂકવા*

સમાન હશે.વધુમાં, કાયદેસરની અપેક્ષા (કાનૂની અધિકારથી ઓછી પડવી) ની કલ્પના ખૂબ જ અસ્પષ્ટ છે, જે સત્તાના ઉપયોગને અમાન્ય બનાવવા માટેનો આધાર બનાવે છે, જ્યારે તેનો ઉપયોગ અન્યથા કાયદા સાથે સુસંગત હોય છે.”

જો આપેલ કેસમાં કાયદેસરની અપેક્ષા નકારવી એ અધિકારની બાંયધરીનો ઈનકાર કરવા સમાન છે અથવા મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ, અન્યાયી અથવા પક્ષપાતી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરવાની શક્તિનો ઘોર દુરુપયોગ છે, તો તેની કલમ ૧૪ ને આકર્ષતા જાણીતા આધારો પર પૂછપરછ કરી શકાય છે પરંતુ વધુ કંઈ વિના માત્ર કાયદેસરની અપેક્ષા પર આધારિત દાવો હકીકતમાં આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરવાનો અધિકાર આપી શકતો નથી.”

૫૮. 'મારે જે છેલ્લો પ્રશ્ન ઉકેલવાની જરૂર છે તે એ છે કે ઇક્વિટીને સંતુલિત કરવા માટે અરજદારોને કઈ રાહત આપવી જોઈએ.આ સંબંધમાં હું અભિષેક કુમાર વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, ૨૦૧૩ (૪) એસ. સી. સી. ૬૯૦ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને લાભ સાથે ટાંકી શકું છું.

૫૯. ઉપરોક્ત નોંધાયેલા કેસમાં બિહાર રાજ્ય કર્મચારી પસંદગી આયોગ દ્વારા એક જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી, જેમાં જુનિયર એન્જિનિયર (સિવિલ) ની ૨૨૬૮ જગ્યાઓ સામે નિમણૂક માટે પાત્ર ઉમેદવારો પાસેથી અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી, જેમાંથી ૧૦૫૭ જગ્યાઓ ઓપન મેરિટ શ્રેણીમાં હતી.પસંદગી પ્રક્રિયામાં કર્મચારી પસંદગી આયોગ દ્વારા આયોજિત લેખિત વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકારની પરીક્ષાનો સમાવેશ થાય છે.પંચે પરીક્ષામાં ઉમેદવારોના પ્રદર્શનના આધારે ૧૪૩ અપીલકર્તાઓ સહિત ૨૧૦ સફળ ઉમેદવારોની પસંદગીની યાદી તૈયાર કરી હતી.જો કે, પટના હાઈકોર્ટ સમક્ષ જવાબ સ્ક્રિપ્ટના મૂલ્યાંકન પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો.અસફળ ઉમેદવારોએ દાખલ કરેલી રિટ પિટિશનમાં, હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ

જજે નિષ્ણાતોને "મોડલ જવાબ કી" નો સંદર્ભ આપ્યો હતો.બે નિષ્ણાતો દ્વારા આદર્શ જવાબોની તપાસ કરવામાં આવી હતી, જેમને આવા ઘણા જવાબો ખોટા હોવાનું જણાયું હતું.ઉપરોક્ત બે નિષ્ણાતોના અહેવાલના આધારે, ઉચ્ચ ન્યાયાલયના એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ૧૦૦ માંથી ૪૧ નમૂના જવાબો ખોટા હતા.તે આધારે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે સમગ્ર પરીક્ષા રદ કરવા માટે જવાબદાર છે અને તે જ રીતે તેના આધારે કરવામાં આવેલી નિમણૂક પણ.

૬૦. વિદ્વાન સિંગલ જજના આદેશથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાઓએ તે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ એલ. પી. એ. દાખલ કરી હતી.ડિવિઝન બેંચે આંશિક રીતે અપીલને મંજૂરી આપી હતી કે ૧૦૦ માંથી ૪૫ પ્રશ્નોના સંદર્ભમાં મોડેલના જવાબો ખોટા હતા.ડિવિઝન બેંચે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં ફેરફાર કર્યો હતો અને જાહેર કર્યું હતું કે સમગ્ર પરીક્ષા રદ કરવાની જરૂર નથી કારણ કે અન્ય પ્રશ્નપત્રોના સંબંધમાં કોઈ ભ્રષ્ટ્ર હેતુ અથવા ગેરરીતિના આરોપ નથી.ડિવિઝન બેંચના જણાવ્યા અનુસાર, સિવિલ એન્જિનિયરિંગના પેપરમાં જ નવી પરીક્ષા ખામીને સુધારવા અને કોઈપણ ઉમેદવાર સાથે અન્યાય અટકાવવા માટે પૂરતી હતી.ડિવિઝન બેંચે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે વિવાદિત પસંદગીના આધારે નિમણૂક પામેલા લોકોને નવું પરિણામ જાહેર ન થાય ત્યાં સુધી ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ, જ્યારે કે જેઓ નવી પરીક્ષાના આધારે ગ્રેડ મેળવવામાં નિષ્ફળ ગયા હોય તેમને સ્ટાફ સિલેક્શન કમિશન દ્વારા યોજનારી બીજી પરીક્ષામાં બેસવાની

તક આપવી જોઈએ.ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાને સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો.સુપ્રીમ કોર્ટે પરિચ્છેદ ૧૬,૧૭ અને ૧૮માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“શ્રી રાવ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો યોગ્ય નથી.જવાબ કીમાં ખામીની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને સ્ક્રિપ્ટના મૂલ્યાંકનને સુધારવાની સૌથી કુદરતી અને તાર્કિક રીત એ હતી કે કીને સુધારવી અને તેના આધારે જવાબ સ્ક્રિપ્ટનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરાવવું.આ સંજોગોમાં, ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ ગેરરીતિ, છેતરપિંડી અથવા ભ્રષ્ટ્ર હેતુઓ વિશે કોઈ આરોપ ન હતો કે જે સંભવતઃ અગાઉની તપાસને દૂષિત કરી શકે અને તમામ સંબંધિત લોકો દ્વારા નવા પ્રયાસની માંગ કરી શકે, ત્યારે આયોગ દ્વારા નવી તપાસ યોજવાનો નિર્દેશ આપવા માટે કોઈ અનિવાર્ય કારણ નહોતું.સાચી કીના સંદર્ભમાં ઉત્તરવહીઓના પુનઃમૂલ્યાંકનની પ્રક્રિયા ઝડપી હોવા ઉપરાંત ઓછી ખર્ચાળ પણ હશે.અગાઉ યોજાયેલી પરીક્ષા અને હાઈકોર્ટના નિર્દેશને અનુસરીને યોજાયેલી પરીક્ષા વચ્ચેના સમયગાળાને કારણે પણ આ પ્રક્રિયા કોઈપણ ઉમેદવારને કોઈ અન્યાયી લાભ આપશે નહીં.તે કહેવા માટે પૂરતું છે કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં પુનઃમૂલ્યાંકન વધુ સારો વિકલ્પ હતો અને છે.”

“તે આપણને શ્રી રાવની રજૂઆત પર લાવે છે કે જ્યારે પુનઃમૂલ્યાંકન એ એક સારો વિકલ્પ છે, જે માત્ર પ્રક્રિયામાં ખોટી ચાવી લાગુ થવાના કારણે પીડાતા લોકોને ન્યાય આપવા માટે જ નહીં, પરંતુ અરજદારોને યોગ્યતા યાદીમાં તેમનું યોગ્ય સ્થાન ફાળવવાની બાબતમાં ૬ થી ૧૮ પ્રતિવાદીઓને લખવા માટે પણ છે.જો અપીલકર્તાઓ મેરિટ લિસ્ટમાં 'કટઓફ' માર્કથી નીચે આવતા જોવા મળે તો આવા મૂલ્યાંકનના પરિણામે તેમને હાંકી કાઢવાની જરૂર નથી.શ્રી રાવે તે રજૂઆતના સમર્થનમાં બે કારણો આપ્યા હતા.પ્રથમ, તેમણે દલીલ કરી હતી કે ઉત્તરવહીઓના મૂલ્યાંકનની બાબતમાં પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલ માટે અપીલકર્તાઓ જવાબદાર નથી.જો અપીલકર્તાઓ કોઈ છેતરપિંડી, ખોટી રજૂઆત અથવા

ગેરરીતિ માટે દોષિત હોત તો સ્થિતિ અલગ હોઈ શકે છે, જે તેમને અદાલતની કોઈપણ સહાનુભૂતિથી વંચિત કરી દેત અથવા તેમની હકાલપટ્ટીને વાજબી ઠેરવતી. બીજું, તેમણે દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓએ લગભગ સાત વર્ષથી અસરકારક રીતે અને કોઈ ફરિયાદ વિના રાજ્યની સેવા કરી છે અને તેમાંના મોટાભાગના, જો બધા નહીં, તો રાજ્યની અંદર અથવા રાજ્યની બહાર નવી ભરતી માટે અતિશય વય બની ગયા હશે. તેઓએ વર્ષ ૨૦૦૭માં યોજાયેલી અનુગામી પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની તક પણ ગુમાવી દીધી છે. યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવેલી સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના આધારે તેમની નોકરી પછી સેવામાંથી તેમની હકાલપટ્ટી, જે પોતે કોઈ ગેરરીતિ અથવા અન્ય બાહ્ય વિચારણા અથવા ખોટી રજૂઆતથી પ્રભાવિત નથી, તે તેમના માટે મુશ્કેલીનું કારણ બનશે અને તેમની કારકિર્દી અને જીવનને બરબાદ કરશે. શ્રી રાવના જણાવ્યા અનુસાર, આ અપીલકર્તાઓ દ્વારા વર્ષોથી મેળવેલો અનુભવ પણ વ્યર્થ જશે કારણ કે રાજ્યને મૂલ્યવાન માનવ સંસાધનનો ઉપયોગ કરવાનો લાભ નહીં મળે, જે લાંબા સમયથી બિહાર રાજ્યના લોકોની સેવામાં ઉપયોગી જણાતું હતું. શ્રી રાવે, તેથી, યોગ્ય નિર્દેશ માટે પ્રાર્થના કરી હતી કે જ્યારે પુનઃમૂલ્યાંકન આ અપીલમાં રિટ અરજદારો અને અપીલકર્તાઓની આંતર સ્થિતિ નક્કી કરી શકે છે, ત્યારે આવા પુનઃમૂલ્યાંકનનું પરિણામ જો તેઓ કટઓફ રેખાથી નીચે આવે તો તેમને સેવામાંથી હાંકી કાઢવામાં નહીં આવે.”

“શ્રી રાવની રજૂઆતમાં નોંધપાત્ર યોગ્યતા છે. તે કહેવાની જરૂર નથી કે અપીલકર્તાઓ નિર્દોષ પક્ષો હતા જેમણે કોઈ પણ રીતે ખોટી ચાવી અથવા વિફૂત પરિણામ તૈયાર કરવામાં ફાળો આપ્યો નથી. લગભગ સાત વર્ષ સુધી રાજ્યની સેવા કરી ચૂકેલા અપીલકર્તાઓ સામે કોઈ છેતરપિંડી અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ વ્યવહારનો ઉલ્લેખ નથી. આ સંજોગોમાં, જ્યારે અપીલકર્તાઓ માટે યોગ્યતાની સ્થિતિ સુસંગત હોઈ શકે છે, ત્યારે પછીની હકાલપટ્ટી આવા પુનઃમૂલ્યાંકનનું અનિવાર્ય અને અનિવાર્ય પરિણામ હોવું જરૂરી નથી. પુનઃમૂલ્યાંકન પ્રક્રિયાનો લાભ એવા લોકોને પણ થઈ શકે છે કે જેમણે ઉત્તરવહીઓના મૂલ્યાંકન માટે

અરજી કરવામાં આવેલી ખોટી યાવીના આધારે મુલાકાતની આશા ગુમાવી દીધી હોય. એવા ઉમેદવાર કે જેઓ આખરે તેમની યોગ્યતાના આધારે નિમણૂક પત્રો જારી કરવા માટે હકદાર હોવાનું જણાય છે, તેઓ આવા પુનઃમૂલ્યાંકનથી લાભ મેળવશે અને યોગ્યતા યાદીમાં તેમની આંતર સ્થિતિ અનુસાર તે આધારે તેમની નિમણૂકો પસંદ કરશે.”

૬૧. અપીલને મંજૂરી આપતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ નિર્દેશ આપ્યો હતો:

૧) જાહેરાત નંબર ૧૪૦૬/૨૦૦૬ અનુસાર યોજાયેલી સ્પર્ધા પરીક્ષાની 'એ' શ્રેણીમાં ભાગ લેનારા ઉમેદવારોની ઉત્તરવહીઓનું ડૉક્ટર (પ્રોફેસર) સી. એન. સિંહા અને પ્રોફેસર કે. એસ. પી. સિંહના અહેવાલ અને આ આદેશના મુખ્ય ભાગમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો અને તેના આધારે તૈયાર કરવામાં આવેલી નવી મેરિટ સૂચિના આધારે તૈયાર કરવામાં આવેલી સાચી કીના આધારે પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવશે.

૨) જે ઉમેદવારોની મેરિટ લિસ્ટમાં જગ્યા છે પરંતુ તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી નથી, તેમને તેમની તરફેણમાં નિમણૂકો આપવામાં આવશે. આવા ઉમેદવારોને તેમની યોગ્યતા અનુસાર અપીલકર્તાઓની પ્રથમ નિમણૂકની તારીખથી તેમની વરિષ્ઠતા પ્રાપ્ત થશે, પરંતુ કોઈપણ વળતર અથવા અન્ય લાભ વિના.

૩) જો રિટ અરજદારોના પ્રતિવાદી નંબર ૬ થી ૧૮ પણ ઉત્તરવહીઓના પુનઃમૂલ્યાંકન પછી મેરિટ સૂચિમાં આવે છે, તો તેમની નિમણૂકો તે તારીખ સાથે સંબંધિત હશે જ્યારે અપીલકર્તાઓને વરિષ્ઠતાના હેતુથી તેમની સેવાની સાતત્યતા સાથે પ્રથમ વખત નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, પરંતુ કોઈપણ બેક વેતન અથવા અન્ય આનુષંગિક લાભો વિના.

૪) પુનઃમૂલ્યાંકન પછી ગ્રેડ ન મેળવનારા અપીલકર્તાઓને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવશે નહીં, પરંતુ જાહેરાત નંબર ૧૪૦૬/૨૦૦૬ અને જાહેરાત નંબર ૧૮૦૬/૨૦૦૬ અનુસાર યોજાયેલી બીજી પસંદગીના સંદર્ભમાં પ્રથમ પસંદગીના આધારે પસંદ કરેલા ઉમેદવારોની યાદીમાં સૌથી નીચે રહેશે.

૫) પ્રતિવાદી-રાજ્ય અને કર્મચારી પસંદગી આયોગ દ્વારા આ આદેશની નકલ તેમને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે તે તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધુ સમય પછી ઝડપથી જરૂરી કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.”

૬૨. શ્રી ઓઝા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મારે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશ નંબર ૪ નું પાલન કરવું જોઈએ.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારોને સુધારેલી મેરિટ લિસ્ટના આધારે બહાર ન કરી શકાય, પરંતુ તેમને સુધારેલી મેરિટ લિસ્ટના આધારે પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારોની યાદીમાં સૌથી નીચે મૂકી શકાય છે.

૬૩. ઉપરોક્ત વિરુદ્ધ, મિસ શાહે ધ્યાન દોર્યું હતું કે દરેક શ્રેણી માટે કટ ઓફ ગુણોનું અવલોકન એટલે કે. સામાન્ય, અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ, અન્ય પછાત વર્ગ (પુરુષ અને મહિલા) એ ખુલાસો કરશે કે જ્યાં સુધી ૧૧ અરજદારોનો સંબંધ છે, જો તેઓ છેલ્લા ગુણવાન ઉમેદવાર એટલે કે પસંદગી યાદીમાં સૌથી નીચે હોય, તો પણ તેઓ યોગ્યતાના ક્રમમાં ઓછા રહેશે અને એવા ઘણા ઉમેદવાર હોઈ શકે છે કે જેમણે અરજદારો કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા હોય, જેઓ વિચારણા માટે હકદાર હશે.ઉદાહરણ તરીકે, એકાઉન્ટન્ટના પદ માટે ૨૦૧૪ ના સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૬૦૪૪ માં

અરજદાર નંબર ૧ જીતેન્દ્ર કે. ભરવાણીના કિસ્સામાં, તેમના ગુણ ૧૧૬ છે.સામાન્ય શ્રેણી (પુરુષ) માં વિચારણા માટે કટ ઓફ ગુણ ૧૨૨.૫ છે અને પ્રતીક્ષા યાદીમાં કટ ઓફ ગુણ ૧૨૦.૫ છે.જો અરજદારોને પસંદગી યાદીના અંતે મૂકવામાં આવે તો ૧૮,૯૬૯ ઉમેદવારોએ એકાઉન્ટન્ટ કેડરની પરીક્ષામાં હાજરી આપી હતી, તો એવા ઘણા ઉમેદવાર હોઈ શકે છે જેમણે ૧૨૦.૫ થી ૧૧૬ ની વચ્ચે ગુણ મેળવ્યા હોય.આમ, અદાલત સમક્ષ ૫૦ અરજદારોમાંથી, ૫૬ માટે અરજી કરનારાઓમાંથી ૧૭ સંબંધિત છે, તેઓ મેરિટના ક્રમમાં, સુધારેલી પસંદગી સૂચિ મુજબ મેળવેલા ગુણના સંદર્ભમાં પસંદગી સૂચિમાંથી બહાર છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તેમને પસંદગી યાદીના અંતે મૂકવા એ પણ અરજદારો કરતાં વધુ લાયકાત ધરાવતા અન્ય ઉમેદવારોને ધ્યાનમાં લેવાનો ઈનકાર કરવા સમાન હશે.

૬૪. મિસ શાહ દ્વારા જે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન જી. પી. ઉપર ઉલ્લેખિત સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાના નિર્દેશ નંબર ૪ ની દ્રષ્ટિએ રાહત આપવી મારા માટે મુશ્કેલ છે.જ્યાં સુધી સુધારેલી પસંદગી યાદી અનુસાર તમામ નિમણૂક પામેલા લોકોની વરિષ્ઠતાની વાત છે, ત્યાં સુધી નવી નિમણૂકની બાબતમાં પણ એવું જ હોવું જોઈએ.અગાઉની નિમણૂકનો પાયો જ ખોટા મૂલ્યાંકન પર આધારિત હોવાથી લગભગ દોઢ વર્ષના સમયગાળા માટે કામ કર્યું હોવાના આધારે નિમણૂક પામેલા લોકોની તરફેણમાં કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી.આ તબક્કે મારા તરફથી કોઈ પણ પ્રકારની સંડોવણી એ ઉમેદવારોના અધિકારોને હરાવી દેશે જેમને સાચા જવાબો આપવા માટે સંબંધિત સમયે ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ.

૬૫. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, મારા માટે કોઈ રાહત આપવી શક્ય નથી અથવા તેના બદલે મંજૂરી નથી, જો કે તે સાચું છે કે અરજદારો નિર્દોષ પક્ષો હતા જેમણે કોઈ પણ રીતે ખોટી ચાવી અથવા વિકૃત પરિણામ તૈયાર કરવામાં ફાળો આપ્યો નથી.

૬૬. પરિણામે, તમામ અરજીઓ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

***DISCLAIMER:*** *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*

